

REVISORS ERSTATNINGSANSVAR

Vejleder: ERIK WERLAUFF

Cand.merc.aud.: ANDRADA MICU

Afleveringsdato: 03.06.2019

AALBORG UNIVERSITET

TITELBLAD

Vejleder: Erik Werlauff

Studie: Cand.merc.aud.

Emne: Revisors erstatningsansvar

Problemformulering: Hvilken indflydelse har kausalitetsprincippet i vurdering af revisors erstatningsansvar, og er det relevant at indføre en begrænsning på revisors erstatningsansvar?

Engelsk: What is the significance of the causality requirement in the compensation law, especially in relation to auditors liability, and is it relevant to introduce a limitation on the auditor's liability?

Afleveringsdato: 03.06.2019

Antal sider: 73

Studie nummer: 20151207

Afleveret af: Andrada Micu

Indhold

Abstract	5
1. Indledning	6
1.1 Problemformulering	7
1.2 Afgræsning	7
1.3 Juridisk metode	8
1.4 Specialets struktur	9
2. Revisors rettigheder og pligter i forhold til lovgivning	10
2.1 Revisors område	10
2.1.1 National regulering	10
2.1.2 International regulering	11
2.1.3 Revisors arbejdsområde	11
2.2 Revisors rolle i samfundet	12
2.2.1 Offentlighedens tillidsrepræsentant	13
2.2.2 God revisorskik regler	14
2.2.3 Ærlighed og høje standarder	21
2.3 Revisors rettigheder og pligter	21
2.3.1 Revisors tavshedspligt	22
2.3.2 Revisors selskabsretlige rettigheder	23
2.3.3 Revisors selskabsretlige pligter	25
2.4 Revisors ansvar i forhold til besvigelser – ISA 240	28
2.4.1 Revisors risikovurderingsproces	30
3. Revisors erstatningsretlige ansvar	32
3.1 Ansvarsgrundlaget	32
3.1.1 Culpasøjlen	32
3.1.2 Lovregler om erstatningsansvaret	34
3.1.3 Professionsansvaret	35
3.2 Grundlæggende betingelser for at ifalde erstatningsansvar	38
3.2.1 Økonomisk tab	38
3.2.2 Kausalitet	39
3.2.3 Adækvans	40
3.2.4 Lempelse af erstatningsansvar	41
4. Memory Card Technology A/S	42
4.1 Sagsfremstilling	42
4.2 Revisornævnets afgørelse	43
4.3 Vestre Landsrettens afgørelse	44
4.3.1 Vurdering af afgørelse – kausalitet princippet i forhold til revisorers erstatningsansvar	45
4.4 Højesterets afgørelse	47
4.4.1 Vurdering af afgørelse – kausalitet princippet i forhold til revisorers erstatningsansvar	48
5. Kausalitetsprincippet i Tradetex A/S og Bønnelycke Træ A/S sager	49
5.1 Tradetex A/S sag	49
5.1.1 Sagsfremstilling	49
5.1.2 Østre Landsrets afgørelse	50

5.1.3	Højesterets afgørelse – U 1978.653H	51
5.2	Bønnelycke Træ A/S sag.....	52
5.2.1	Sagsfremstilling	52
5.2.2	Østre Landsrets afgørelse.....	52
6.	Revisors forsikringer	55
6.1	Garantiforsikring	55
6.2	Revisor ansvarsforsikring.....	56
6.2.1	Hvad bør revisor overveje når der tegnes ansvarsforsikring?	57
6.3	Ansvarsfordeling	59
6.3.1	Var erstatningsansvar fordelt korrekt i MCT sagen?	59
7.	Revisors ansvar begrænsning	62
7.1	Revisor ansvar begrænsning i Danmark.....	62
7.2	Revisor ansvarsbegrænsning i andre lande	64
7.2.1	England	64
7.2.2	Belgien	65
7.2.3	Andre lande	66
7.3	Argumenter for at indføres revisors ansvarsbegrænsning i Danmark.....	66
7.4	Argumenter mod at indføres ansvar begrænsning i Danmark.....	67
7.5	Overvejelser om ansvarsbegrænsning	68
8.	Konklusion.....	70
9.	Litteraturliste	71

Abstract

In the last years we could notice an increased focus on the auditors liability because of the many law suites.

In this thesis, my purpose is to examine what is the significance of the causality requirement in the compensation law, especially in relation to auditors liability and i took Memory Card Technology case to illustrate how this is being enforced by judges. In this case the auditors were convicted to award damages to Memory Card Technology in High Court. The verdict was appealed to the Supreme Court, which acquitted the Auditors due to the lack of causality between Memory Card Technology's loss and the Auditors actions.

In my searching after a solution to auditors liability, I had also examine how the courts have ruled in similar cases in order to compare these rulings to the Memory Card Technology case.

From this it is examined whether it is relevant to consider a limitation of the civil liability of auditors, and based on my analysis it can be concluded that it is about time for Denmark to establish a limitation of that.

1. Indledning

Enhver person som udfører opgaver har ansvar for sit eget arbejde. En revisorer er selv ansvarlig for revisionspåtegninger, som han udarbejder for at sikre revisionskvalitet til alle brugerne af disse. Men hvad er grænsen for revisors ansvar? Det er et vigtigt spørgsmål, som revisor lægger meget vægt på.

Ved revision af et regnskab skal revisor udføre de undersøgelser efter ISA-reglerne og lovgivning, skal vises god revisionsskik som er nødvendige for, at revisoren med en høj grad af sikkerhed kan erklære, hvorvidt selskabets regnskab overholder lovgivningen, og om regnskabet på en retvisende måde afspejler selskabets aktiver og passiver, samt resultat.¹

Gennem de senere år er revisorers ansvar blevet meget omfattende og der har været en kæmpe stigning i størrelse på erstatningskrav og antal af erstatningssøgsmål mod revisor og revisions-selskaberne.

Revisor påtager sig en høj økonomisk risiko for sit arbejde, og derfor lønner det sig ikke at udarbejde en revisionspåtegning, og der vil være færre og færre revisorer i fremtiden. Så en rimelig grad af ansvar har en stor betydning for udviklingen af revisionsbranchen.

I 2008 udstedte EU Kommissionen en anbefaling til medlemslandene om at begrænse revisionsselskabernes civilretlige ansvar på baggrund af manglende konkurrence blandt revisionskelsaberne i Europa.

I Danmark er Memory Card Technology sagen et eksempel på en sag, hvor en revisor blev gjort erstatningsansvarlig for et stort beløb på grund af manglende begrænsning i revisorsansvar. I denne sag har der været to forskellige afgørelser grundet kausalitetsprincippet og en disciplinære straf afgjort af Revisornævnet. Vestre Landsret har dømt revisorer til en erstatning på 177 mio.kr., imens Højesteret har ikke fundet revisorerne erstatningsansvarlige. Højesteret fandt ikke, der var årsagssammenhæng mellem revisors fejl, og det tab som selskabet havde lidt.

Jeg finder problemstillingen om revisoransvar interessant, og det vil være emnet for dette speciale. I min undersøgelse om at finde en løsning på dette problem, har jeg været nysgerrig efter at analysere Landsrettens og Højesterets begrundelse for deres afgørelse i Memory Card Technology-sagen; hvad var forskellen mellem dem og er der andre sager hvor revisorerne blev dømt efter de samme kriterier.

¹Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. `` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013 s. 67

I forbindelse med at mindske revisoransvar, har jeg også været interesseret i at finde ud at om der kan og skal implementeres nogle begrænsningsregler i Danmark.

1.1 Problemformulering

I de sidste 10 år i Danmark er antallet steget af sager, hvor revisorer indklages for Revisornævnet, og i en række sager, hvor de blev straffet. Dette har stillet spørgsmål om, hvad er revisors egentlige rolle og ansvar i forhold til udførte arbejde, og hvordan bliver revisorernes erstatningsansvar. Derfor er revisors erstatningsansvar og begrænsning af erstatningen temaet for denne opgave.

Med udgangspunkt i dette tema har jeg defineret følgende problemstillinger for min opgave: ``
Hvilken indflydelse har kausalitet princippet i vurdering af revisors erstatningsansvar og er det relevant at indføre en begrænsning på revisors erstatningsansvar. ``

Jeg undersøger, hvilken betydning fejlsens grovhed har for kausalitetsbedømmelsen i revisor erstatningssager og om nødvendigheden for begrænsning af revisors ansvar, samt hvad kan være effektive begrænsningsmetoder med denne problemstilling.

For at besvare problemstillingen, analyserer jeg revisors rolle i samfundet, revisions branche struktur, kausalitetsprincippet i Memory Card Technology-sag og i 2 andre afgørelser. Desuden ser jeg på andre landes situation i forhold til ansvarsbegrænsning og redegør argumenter for og imod indførelse af revisors ansvarsbegrænsning i Danmark, efter EU Kommissionens henstilling.

1.2 Afgræsning

I forhold til opgavens emne har jeg valgt at afgrænse mig fra en række områder for at holde fokus på afhandlingens problemformulering.

Opgaven handler om revisors ansvar i Danmark, men der er også inddraget EU's henstilling om at begrænse revisor erstatningsansvar og hvad andre lande i EU har gjort.

Revisoren kan også ifalde disciplinær- og strafansvar ved siden af erstatningsansvar, men disse vil ikke blive behandlet i denne analyse, da det ikke har relevans i forbindelse med problemformulering. Strafansvar vil kort blive nævnt for at give et billede af revisor ansvar og der vil også være en kort gennemgang af Revisornævnets kompetencer og deres anvendelses område.

Desuden afgrænser jeg i min analyse revisoransvar over for kunden, da der er revisors ansvar

over for tredjemand, der ønskes klarlagt. Sådan afgrænser jeg det øvrige revisionsarbejde, der omfatter erklæringer uden sikkerhed, omfattet af RL §1, stk. 3 og rådgivning, ikke omfattet af RL. Dette har jeg valgt, da sagen mod revisorerne i Memory Card Technology kun omfatter revisorernes arbejde som offentlighedens tillidsrepræsentanter, idet der er tale om revisionspåtegninger, som er erklæringer med sikkerhed.

I forhold til Memory Card Technology sag, har jeg valgt at afgrænse mig fra den del, der handler om direktøren John Rolle og afgørelser vedrørende ham, da den ikke er relevant for opgavens analyse. Erstatningssagen vedrørende direktøren vil ligeledes ikke blive gennemgået, da han har handlet klart ansvarspådragende, da han i 2008 blev dømt for bedrageri og der var ingen tvivl om, at han var erstatningsansvarlig.

1.3 Juridisk metode

Nærværende afhandling kan bidrage til en forståelse af revisors ansvar, og hvilke problemstillinger der er forbundet her med. Afhandlingen er delt op i en beskrivende del, en analyserende del og til sidst en konkluderende del.

Opgaven udgangspunkt er forståelse af revisors erstatningsansvar ved grundlæggende teorier (lov, regler og ikke lovfæstede erstatningsregler), analyser af branchen og domme, vurdering af andre landes situation og beskrivelse af argumenter for og imod begrænsningen. Ved analyser af Vestre Landsret og Højesterets domsafsigelser fokuserer jeg på, hvorfor revisors ansvar bør begrænses med hensyn til erstatningssummen. Ved vurdering af andre landes situation på revisors erstatningsansvars området, lægger jeg vægt på begrænsningsregler og metoder.

I min analyse har jeg anvendt de fire forskellige undersøgelsestyper beskrevet for at besvare problemstillingen. Således har jeg brugt *beskrivende undersøgelser* til at beskrive og kvantificere begreberne i revisionsbranche. *Forklarende og forudsigende undersøgelser* har jeg brugt til at forklare begreberne, som de er, *Kritisk-diagnosticerende undersøgelser* har jeg anvendt, da jeg prøvede at forklare årsagerne i Memory Card Technology sagen og til sidst har jeg brugt *Ændringsorienterede undersøgelser* da jeg har forsøgt at finde en løsning til revisor erstatningsansvar problem.

I min undersøgelse har jeg haft behov for empiri og data for at finde en løsning, og har jeg brugt de kvantitative og kvalitative dataindsamlingsmetoder og de primære og sekundære datakilder.

Indsamling af de nødvendige oplysninger er foretaget gennem observationer fra bøger, internettet, artikler og skrevne datakilder.

1.4 Specialets struktur

Opgaven er bygget op i tre afsnit og syv kapitler i alt.

Den første afsnit er en beskrivende del af projektet og indeholder kapitel 1, hvor der er beskrevet problemstillingen af opgaven, forskningsmetode, specialets struktur og afgrænsning og kapitel 2, som drejer sig om regulering af revisors arbejdsområde, revisors rolle i samfundet, revisors rettigheder og pligter ved udførelse af opgave og der vil også være beskrevet hvad der er revisor ansvar i forhold til besvigelser ifølge ISA standarderne.

Afsnit to, analyserende afsnit af opgaven, er fordelt i tre kapitler. Kapitel 3 handler om de almindelige erstatningsretlige principper i forhold til hvordan revisor skal bedømmes, og her vil der forklares hvad almindeligt culpaansvar er og hvad et professionsansvar er for en revisor. I kapitel 4 har jeg analyseret Memory Card Technology-sagen med fokus på hvad domstolenes begrundelse er og hvilken betydning det har i forbindelse med revisors erstatningsansvar i forhold til kausalitets princippet. Der vil blive vurderet, hvad domstolene kan tillægge betydning ved culpabedømmelsen i henhold til loven. Der vil også blive beskrevet, hvad Revisornævnet er og hvilken rolle det har spillet i sagen. Herefter vil der blive gennemgået to andre domme i kapitel 5, hvor der hovedsagligt er fokus på kausalitetsprincippet i forbindelse med revisors erstatningsansvar.

Det tredje afsnit er en vurderende del og indeholder kapitel 6 og 7. I kapitel 6 præsenterer jeg revisors lovlige ansvarsforsikringer og hvad revisor bør overveje, når der tegnes en sådan forsikring. Desuden har jeg også vurderet, hvordan ansvarsfordelingen burde være i et selskab og hvordan det var i Memory Card Technology-sagen. I kapitel 7 på baggrund af den analyserende del, har jeg vurderet, om det er relevant at indføre en begrænsning af revisors erstatningsansvar i Danmark. I denne vurdering har jeg taget udgangspunkt i EU Kommissionens henstilling i forhold til at implementere nye regler om revisors erstatningsansvar. Jeg har beskrevet argumenter for og imod implementeringen, og jeg præsenterer hvordan andre lande har handlet i forhold til dette.

Kapitel 8 er konklusionsdel af projektet, efterfulgt af litteraturliste, domregistre og bilag.

2. Revisors rettigheder og pligter i forhold til lovgivning

2.1 Revisors område

Staten repræsenterer den lovgivende magt, hvor revisorbranchen er reguleret ud fra dens regler. Staten tildeler love, bekendtgørelser, cirkulærer, henstillinger osv., som er gældende for hele branchen og revisions selskaberne skal opdatere sig regelmæssige da de skal sikres at lovgivningen modsvarer kravene fra samfundet.

Revisorbranchen er reguleret dels gennem lovregulering og dels gennem selvregulering. Ifølge Max Weber: *`` Lovreguleringen skal sikre stabilitet overalt i samfundet og fungere som udgangspunkt for en øget forudberegnelighed, men den skal også skabe retfærdige tilstande og hjælpe til at legitimere det politiske styr. ``*²

Max Weber påstår i sin erklæring at revisorbranchen skal lovreguleres på en sådan måde at det skaber balance mellem samfundet og revisorerens arbejde. Det betyder, at revisorbranchen altid skal være klar til at acceptere og opfylde de ændringer, som samfundet forventer, da kravene er vokset i takt med udviklingen og i dag er hele samfundsøkonomien bygget op omkring revisors vurdering af selskabernes finansielle situation.

Selvreguleringen i revisorbranchen er opstået ved man selv opstiller regler for, hvad branchen må, bør og skal gøre. I dette tilfælde er reglerne udarbejdet af specialister i revisionsområde, som er vant til at arbejde i praksis med forskellige problemer.

2.1.1 National regulering

I den offentlige ret er der nogle forskellige love, der har betydning for revisorbranchen. Men den vigtigste lov, der har som formål at regulere revisorbranchen, er Revisorloven. Denne suppleres af særlovgivning, herunder Hvidvaskloven, Selskabsloven og Årsregnskabsloven.

På revisionsområdet findes også nogle bekendtgørelser: Uafhængighedsbekendtgørelsen, Erklæringsbekendtgørelsen og Virksomhedsbekendtgørelse. Disse har til formål at detailregulere områder, hvor loven fastlægger det overordnede.

² Født 21. april 1864 i Erfurt – død 14. juni 1920 i München) var en berømt tysk økonom og sociolog

2.1.2 International regulering

Ligesom alle de andre område, er revisors område reguleret internationalt. Det ændrede 8. Selskabsdirektiv er blevet implementeret i dansk lovgivning den 17 juni 2016 og giver mulighed for, at EU-kommissionen kan vedtage de internationale revisionsstandarder, som fortolkes af Foreningen af Statsautoriserede Revisorer – brancheorganisation for de statsautoriserede revisorer, hvilket betyder at de internationale og nationale standarder er sammenfaldende.

Standarderne ISA tillægger værdi i praksis når revisoren udfører sin erklæring efter de internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk lovgivning. ISA standarderne skal overholdes i praksis og det viser sig klart i ISA 200 som *"indeholder krav, som fastlægger den uafhængige revisors generelle ansvar i forbindelse med alle revisioner, herunder kravet om at overholde ISA standarderne."* De nationale love sikrer sig, at de er anvendt korrekt af revisorerne, og som eksempel kan vi nævne Revisorloven §16, hvor der står at erklæringsopgaver skal udføres i overensstemmelse med god revisorskik eller Erklæringsbekendtgørelsen §5, stk. 4, hvori det står, at revisor i afsnittet "grundlag for konklusion" skal oplyse om hvilke, standarder der er anvendt ved revisionen.

2.1.3 Revisors arbejdsområde

Når man taler om revisors arbejde, kan dette deles op i to kategorier: Revision og Rådgivning.

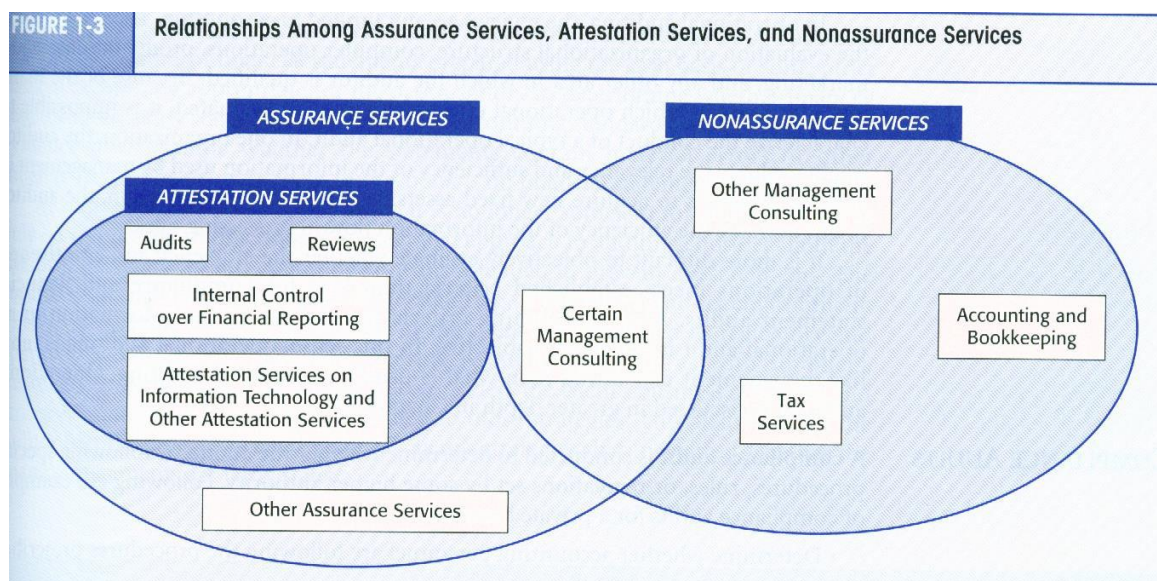
Især i denne første kategori består revisors hovedopgave i revision af årsregnskabet reguleret af Revisorlovens §1, stk. 1, hvor der står, at: *"denne lov omfatter betingelserne for godkendelse og registrering af revisorer og revisionsvirksomheder, vilkårene for udførelse af opgaver i forbindelse med revision m.v. samt regler om offentlig tilsyn med godkendte revisorer og revisionsvirksomheder"* samt at foretage et skarpt tjek af ledelsesberetningen ifølge Revisorlovens §1, stk. 2: *"loven finder anvendelse ved revisors afgivelse af revisionspåtegninger på regnskaber, herunder revisors udtalelser om ledelsesberetninger i henhold til årsregnskabsloven, og ved revisors afgivelse af andre erklæringer med sikkerhed, der ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget brug."*

Regnskabsbrugerne har en stor interesse til at brug en tiltroende årsregnskabet, da de ved godt at en uafhængig person har foretaget revision af dette. Men revisions nødvendighed er krævet mest

af den eksisterende modstridende interesser mellem ledelsen af en selskab, der udarbejder årsrapporten og den tredje part, som kan være en aktionær, der ikke deltager i ledelsen af selskabet. Det kan eksistere problemer mellem de to interessenter, da ledelsen besidder væsentlig mere viden om selskabet end den tredje part, og har mulighed for at manipulere årsregnskabet for egen vindings skyld. I dette tilfælde er det revisorens opgave at revidere ledelsesberetningen korrekt, da det er den uafhængige revisors overordnede mål at gennemføre sit arbejde i overensstemmelse med love, bekendtgørelser, internationale standarder, etiske regler, vejledninger, responsa, afgørelser, anbefalinger samt praksis.

I dag spænder revisors arbejdsområde fra traditionelle ydelser som revisor opfylder i: revision, regnskab, årsrapport, perioderegnskab, budgetlægning, bogholderi, erhvervsservice, bogføring og moms, økonomistyring, generationsskifte til skatterådgivning og til individuel og kompetent revisorrådgivning.

Skemaet neden for viser revisors arbejdsområde, som det ser ud nu.

2.2 Revisors rolle i samfundet

Revisors rolle er direkte defineret i Revisorloven §16, hvor der, står at revisor skal være ``offentlighedens tillidsrepræsentant``, således at tredjemand kan have tillid til de oplysninger der frigives, da det er revisorerne's opgave at kontrollere og validere de regnskabsoplysninger, som virksomheder frigiver til offentligheden. Revisorerne's rolle er altid blevet tilpasset med de aktuelle

og nødvendige forandringer og udfordringer samfundet står for, da især denne regulering af revisorernes rolle og opgave hjælper til at afdække de eventuelle risici.

Revisorernes arbejdsområde er blevet påvirket af en række ændringer, siden den første revisorlov kom i 1909. Over 30 lovændringer er foretaget siden første revisorlov og de fleste har været implementeret efter oplevelse af større erhvervsskandaler.

Efter finanskrisen fra 2007 hvor mange virksomheder gik konkurs eller var nødt til at lukke deres aktiviteter, har samfundet øget fokus på revisorerne, da banker, investorer, kreditorer og andre interessenter har baseret deres beslutninger på de udarbejdede regnskabserklæringer.

Revisorerne har siden finanskrisen mærket et pres fra mange sider, som har sat revisors rolle på dagsorden i den offentlige debat.

I dag påtager revisor sig rollerne som rådgiver og erhvervsudøver, men rollen som erklæringsafgiver bliver den vigtigste funktion for revisoren. Og som erklæringsafgiver fungerer revisoren som offentlighedens tillidsrepræsentant, og skal ifølge loven udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik.

2.2.1 Offentlighedens tillidsrepræsentant

Regulering af de etiske regler igennem dansk lovgivning kan tilnærmelsesvist udledes igennem revisorlovens § 16, hvoraf det fremgår, at revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant, og at opgaver skal udføres i overensstemmelse med god revisorskik.

Formuleringen i revisorlovens § 16, stk. 1 lyder: ” *Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af opgaver efter § 1, stk. 2. Revisor skal udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader. God revisorskik indebærer desuden, at revisor skal udvise professionel skepsis, integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne*”.

Det nationale regelsæt i revisorlovgivningen samt de globale retningslinjer for etik, er i § 16, stk. 1 formuleringen koblet sammen, hvorved der er overensstemmelse imellem national og global forståelse³.

³ Kjeld Chr. Bøg, Lars Kiertzner, ”Professionsetik for revisorer”, FSR, 1 udgave, 2007, s. 36

Det bemærkes, at der henvises til § 1, stk. 2, hvori det defineres, at revisorloven finder anvendelse på påtegninger og erklæringer der er afgivet med sikkerhed. Retningslinjerne opført i nederste del af ovenstående afsnit gør sig dog gældende generelt og ikke kun for erklæringsopgaver med sikkerhed⁴. Disse retningslinjer udstukket af IESBA, The International Ethics Standards Board for Accountants, gennemgås nærmere i efterfølgende afsnit.

I begrebet ``offentlighedens tillidsrepræsentant`` ligger bl.a. at revisor skal sørge for efterlevelse af de opstillede lovgivningsmæssige rammer samt god skik og etiske begreber. Hele grundlaget for revisors eksistens er offentlighedens/omverdenens tiltro til, at deres arbejde er udført korrekt og efter gældende retningslinjer.

Såfremt revisor ikke lever op til sin forpligtelse som offentlighedens tillidsrepræsentant kan revisor sanktioneres af revisornævnet igennem disciplinærsager mod godkendte revisorer. Definitionen af revisornævnets rolle fremgår endvidere af deres hjemmeside som værende, *”Revisornævnet er et uafhængigt organ. Nævnets uafhængighed sikres ved sammensætningen og ved, at nævnets kendelser ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Erhvervsstyrelsen stiller ressourcer til rådighed for nævnets sekretariat, men har ingen indflydelse på indholdet af nævnets kendelser.”*⁵ Dette betyder, at eventuelle klager over afgørelse truffet i revisornævnet kun vil kunne indbringes for domstolene, og ikke for øvrige administrative myndigheder.

2.2.2 God revisorskik regler

Revisorloven §16 beskrives, hvordan selve revisionen skal udføres: *”Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af opgaver efter § 1, stk.*

2. Revisor skal udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader. God revisorskik indebærer desuden, at revisor skal udvise professionel skepsis, integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne.

Revisorlovens definition indeholder to vigtigste elementer, nemlig begreberne ``nøjagtighed`` og ``hurtighed``. Med denne menes, at revisorerne skal foretage de nødvendige undersøgelser og en

⁴ Revisionsorientering juni 2015, side 5

⁵ <https://erhvervsstyrelsen.dk/revisornaevnet-1>

klar rapportering, så hurtigt opgaven tillader. Dog skal revisorerne være meget opmærksom i hvilke poster kan der være væsentlige fejl.

Ifølge lovens definition indebærer god revisorskik, at revisor overholder de fem grundlæggende etiske principper udstedt af IESBA som er beskrevet i afsnit 1.2.1.1, nemlig udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd samt professionel kompetence og fornøden omhu.

Af lovbemærkningerne til Revisorloven er uddybet, hvad ”god revisorskik ” betyder: *”Udtryk for den adfærd, som gode og omhyggelige, fagligt kompetente revisorer udviser, og som opfylder de faglige og etiske krav, der må opstilles på grundlag af lovgivningens regler om revisors funktioner. Der er tale om en rets standard, som er udtryk for den kvalitet i udøvelsen af erhvervet, der må kunne forventes i en given situation og på et givet tidspunkt. Begrebet »god revisorskik« lader sig ikke fastlægge præcist, men vil være afhængigt af den til enhver tid rådende opfattelse, således at kravet til revisors adfærd må tilpasses ændringer i samfundsforholdene. Begrebet rummer dog en fast kerne af normer, der vil være gældende til enhver tid”.*

Loven har her med fastsat en ramme for god revisorskik regler. På samme tid giver det revisorbranchen mulighed for at fastsætte de nærmere regler i, hvad der må anses for at være i overensstemmelse med god revisorskik.

I den for nyligt ændrede Revisorlov, blev begrebet ”professionel skepsis” indsat i §16 som krav om, at revisor skal udvise professionel skepsis ved erklæringsopgaver med sikkerhed (RL §1, stk. 2-erklæringer).

Begrebet professionel skepsis har hidtil eksisteret i den overordnede internationale begrebsramme, herunder ISA 200, hvor der i punkt 15 er fastsat krav om, at revisor udviser professionel skepsis i erkendelse af, at der kan forekomme væsentlige fejl i årsregnskabet.

God revisorskik er ikke et definitivt begreb, da denne vurderes forskelligt efter hvilken type ansvar, der er tale om. Når domstolene vurderer, om revisor har handlet culpøst og er erstatningsansvarlig, vil de vurdere om god revisorskik er tilsidesat.

God revisorskik er således en indirekte påvirkning af den culpanorm der lægges til grund for revisorer. Begrebet god revisorskik er desuden et overordnet begreb for flere ”god skik” pligter, der påhviler revisor, herunder god revisionsskik, god rådgivningsskik og god revisoretik.

2.2.2.1 Etiske principper – udstedt af IESBA

For at ensrette den internationale forståelse af de etiske regler, eller rettere principper, er der formet en international sammenslutning, hvorfra disse principper er defineret.

Det reelle organ der udarbejder de etiske principper, hedder som tidligere nævnt IESBA, The International Ethics Standards Board for Accountants. IESBA er en uafhængig komite / underafdeling af IFAC, International Federation of Accountants.

IFAC' s vision er ” at den globale revisionsbranche anerkendes som afgørende for stærke og bæredygtige organisationer, finansielle markeder og økonomier.”⁷

Definitionen af det etiske råd som den fremgår af deres hjemmeside er følgende:

”International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA) er en uafhængigt komité, der udvikler og udsteder, i samfundets interesse, højkvalitets etiske standarder og andre udtalelser til professionelle revisorer over hele verden. Gennem sine aktiviteter udvikler IESBA Code of Ethics for Professional Accountants, som fastlægger etiske krav til professionelle revisorer.

*Komiteen yder også vedtagelses- og implementeringsstøtte, fremmer god etisk praksis globalt og fremmer international debat om etiske spørgsmål, som revisorer står over for.”*⁸

De fem grundlæggende etiske principper udstukket af IEABA gennemgås nedenstående:

Integritet

IESBA definere integriteten som: *”Integritet – at være ligefrem og ærlig i alle professionelle og forretningsmæssige forbindelser.”*⁶

Det er ikke kun ovenstående, hvori revisor kræves at følge denne ”dydens rene sti” igennem ærlighed, at være ligefrem og ærlig i alle henseender, der definerer integritetsprincippet. Det kræves endvidere, at revisor i sin helhed også følger en redelig handle måde, samt er sandfærdig i sin gøren.

Revisor må dermed ikke, såfremt denne er bekendt med problematikken, udføre sit hverv/være forbundet med afgivelse af erklæringer, indberetninger, korrespondance og lignende i situationer, hvor revisoren fornemmer at de afgivne informationer f.eks. indeholder urigtige eller vildledende udtalelser af væsentlig karakter, potentielt være præsenteret på uforsvarlig vis eller slutteligt ved

⁶ Etiske regler 2014, s. 11

informationer, hvor der decideret undlades elementer, eller der skjules informationer, som ellers kræves medtaget, hvis f.eks. undladelsen afføder vildledende informationsafgivelse⁷.

For at revisor kan opretholde sin integritet i situationer, hvor denne er blevet klar over at have været i kontakt med ovenstående problematikker/situationer, bør revisoren allerede her begynde på at afbryde kontakten/bryde forbindelsen til informationen.

Det kan godt lyde mærkeligt, hvordan revisor kan bryde kontakten til en information, men det der menes hermed er, at revisoren ikke vil have brudt med integritetsprincippet, såfremt denne f.eks. har afgivet en modificeret erklæring vedrørende det fundne forhold⁸.

Ifølge FSR er der i dag især fokus på, hvorvidt revisor overholder sin integritet i situationer, hvor der er fællesnævner imellem etiske problemstillinger og f.eks. skatterådgivning. Revisor kan her til stadighed demonstrere deres samfundsrolle og bevare sin integritet ved at håndtere konflikter, der har karakter af offentlig interesse, selvom det jo er kunden, der betaler revisorens honorar⁹.

Objektivitet

Definitionen af objektivitet, som den fremgår af IESBA: *"Objektivitet – ikke at være forudindtaget, have interessekonflikter eller være under utilbørlig påvirkning af andre, således at den professionelle og forretningsmæssige dømmekraft undertrykkes."*¹⁰

Dette princip vedrører revisorens neutralitet i sin afgivelse af informationer og det faktum, at revisorer skal følge regelsættet uanset forholdet til kunder. Det er selvsagt en vigtig del af revisorens opfattelse fra øvrige modtagere af f.eks. en erklæring, at revisor ikke har ændret sin holdning, eller som tidligere nævnt professionelle dømmekraft, på baggrund af manglende neutralitet, interessekonflikter samt at revisoren ikke er påvirket igennem indflydelse fra øvrige personer¹¹. Ifølge FSR er det lige præcis et krav for opretholdelse af revisorers troværdighed, at disse punkter overholdes. Dermed sagt, at en revisors troværdighed kræver objektivitet¹².

⁷ Etiske regler 2014, s. 17

⁸ Etiske regler 2014, s. 18

⁹ Kjeld Chr. Bøg, Lars Kiertzner, *Professionsetik for revisorer*, FSR, 1 udgave, 2007, s. 21

¹⁰ Etiske regler 2014, s. 11

¹¹ Etiske regler 2014, s. 18

¹² Kjeld Chr. Bøg, Lars Kiertzner, *Professionsetik for revisorer*, FSR, 1 udgave, 2007, s. 22

Professionel kompetence og fornøden omhu

IESBA definition er: *"Professionel kompetence og fornøden omhu - at vedligeholde sin faglige viden og færdigheder på det niveau, der er nødvendigt for at sikre, at en klient eller arbejdsgiver modtager en kvalificeret professionel ydelse baseret på den seneste udvikling i praksis, lovgivning og metoder, og at optræde omhyggeligt og i overensstemmelse med relevante tekniske og professionelle standarder."*¹³

Revisorer skal være tilstrækkeligt fagligt klædt på til at kunne håndtere de opgaver der stilles dem. Det gælder dermed her, at revisor skal være opdateret inden for alle relevante standarder, praksis lovgivning mv. Det forventes dermed af revisorer, at de igennem deres professionelle kompetence leverer en kvalificeret ydelse til kunder/modtagere.

IESBA opdeler den professionelle kompetence i to elementer:

- *Tilegnelse af professionel kompetence* – herunder, i stil med nedenstående punkt, en interesse for nyudvikling inden for relevante områder. Tilegnelse af professional kompetence kan også tænkes at dække over medarbejderes mulighed for videreudvikling igennem uddannelse.

- *Vedligeholdelse af professionel kompetence* – herunder kræves naturligvis en bevågenhed omkring udviklingen i de relevante områder for revisoren. Dette punkt medvirker også til revisorens fortsatte evne til at agere i det professionelle arbejdsmiljø for revisorer på korrekt, ansvarlig og kvalificeret vis.

Revisorer skal endvidere sørge for, at medarbejderes kompetencer er passende, samt oplyse klienter o.l. der modtager ydelser fra revisoren om potentielle iboende begrænsninger, der kan ligge i revisors ydelser¹⁴.

En måde hvorpå det sikres, at f.eks. statsautoriserede revisorer/godkendte revisorer vedligeholder deres faglige kundskaber/kompetencer, er ved kravet om efteruddannelse. Der ligger for godkendte revisorer krav om passende dokumenterbar efteruddannelse i revisorlovens § 4. Kravet om efteruddannelse er defineret som følgende: *"Efteruddannelseskravet er 120 timer over en treårig periode, der er netop påbegyndt en ny periode startende fra den 1. januar 2018. Der er ikke et årligt minimumskrav til antallet af efteruddannelsestimer, men FSR - danske revisorer anbefaler, at medlemmerne efteruddanner sig minimum 20 timer hvert år."*¹⁵

¹³ Etiske regler 2014, s. 11

¹⁴ Etiske regler 2014, s. 19

¹⁵ <https://www.fsr.dk/Kurser/Efteruddannelse/Praktiske%20oplysninger/Obligatorisk%20efteruddannelse>

¹⁹ Kjeld Chr. Bøg, Lars Kiertzner, *"Professionsetik for revisorer"*, FSR, 1 udgave, 2007, s. 22

Revisor bør dermed kun påtage sig opgaver, hvor der med sikkerhed er fornødne kompetencer til stede. FSR anbefaler endvidere, at i situationer, hvor der f.eks. stilles krav til specifik og særlig viden, skal revisor, såfremt denne ikke vil afstå fra opgaven, henvende sig til kollega eller alternativt en ekspert inden for området¹⁹.

Fortrolighed

Definitionen på fortrolighed, som den fremgår af IESBA: *"Fortrolighed - at respektere fortroligheden af informationer opnået som et led i professionelle og forretningsmæssige forbindelser, ikke at videregive sådanne informationer til tredjemand uden behørig og specifik bemyndigelse hertil, medmindre der er en juridisk eller professionel ret eller pligt hertil, eller at anvende informationerne til personlig fordel for revisor eller tredjemand."*¹⁶

Her er der tale om fortrolighedsforholdet imellem revisor og kunde, samt hvilke informationer og i hvilke situationer det kan tænkes at være i orden, at der videregives informationer til eventuel tredjemand. Ligesom informationer ikke må videregives til tredjemand, defineres det også, at revisor ikke må anvende informationer på en sådan måde, at denne eller tredjemand opnår en personlig fordel af informationerne. Dette princip dækker dermed både over potentiel videregivelse samt udnyttelse af informationer.

Det er vigtigt, at revisor ikke videregiver informationer, og det gælder ikke kun i professionelle miljøer. Det gælder også i sociale sammenhænge, hvilket vil sige, at der heller ikke accepteres videregivelse af informationer, der ved uheld videregives til f.eks. forretningsforbindelser, nær eller nærmeste familie. Det er endvidere vigtigt, at revisor sørger for at kollegaer eller ansatte i samme revisionsfirma eller eksterne konsulenter også overholder disse forhold.

Det defineres endvidere, at revisor ved f.eks. et jobskifte til stadighed er forpligtet til at overholde sin fortrolighed over for den tidligere arbejdsgiver, og dermed ikke må videregive fortrolige informationer erfare under tidligere ansættelsesforhold. Revisor må heller ikke, i forhold til en eventuel ny klient, udnytte tidligere modtaget fortrolig viden fra øvrige klientforhold¹⁷.

Der eksisterer situationer, hvor det er i orden, at revisor videregiver informationer. Nedenstående er oplistet nogle punkter, hvor dette er tilfældet:

¹⁶ Ethiske regler 2014, s. 11

¹⁷ Ethiske Regler 2014, s. 19-20

♦ Videregivelse kan naturligvis være godkendt at klienten, arbejdsgiveren, eller tilladt ved lov – videregivelse med tilladelse ved lov kan bl.a. være: o Krævet arbejde i forbindelse med sagsanlæg o Ved overtrædelse af lov kan informationer videregives til myndigheder

♦ Der kan være professional pligt eller ret til videregivelse som f.eks. i følgende situationer:

- For at leve op til kvalitetssikring – der udleveres her materialer til kontrollanter o For at varetage revisors professionelle interesser under sagsanlæg;

- For at overholde standarder, tekniske såvel som etiske.¹⁸

IESBA kommer endvidere med relevante overvejelser der med fordel kan gøres i situationer, hvor videregivelse af informationer overvejes. Her kan f.eks. nævnes: *”Hvorvidt al relevant information er kendt og underbygget i det omfang, det er praktisk muligt. I den situation, hvor der er ikkeunderbyggede forhold, ufuldstændige informationer eller ikkeunderbyggede konklusioner, skal professionel dømmekraft danne grundlag for at fastslå arten af de eventuelle oplysninger, der skal videregives.”*¹⁹

Professionel adfærd

IESBA definerer den professionelle adfærd som: *”Professionel adfærd – at overholde relevante love og øvrige reguleringer og undgå enhver handling, som kan miskreditere revisorstanden.”*²⁰

Under dette princip, skal revisoren overholde lovgivning og øvrige reguleringer samt undgå handlinger som revisor er bekendt med, eller som revisor burde være bekendt med, og som kan miskreditere revisorstandardens. Den nærmere forståelse af handlinger der kan miskreditere revisorstandardens, er tilfælde hvor velinformeret tredjemand på baggrund af givne situation, informationer mv. på det pågældende tidspunkt tilgængelige for revisor, vil konkludere en negativ påvirkning af revisorstandardens omdømme²¹.

Revisorerne må endvidere ikke markedsføre sig selv eller deres arbejde på en sådan måde, at dette vil skade revisorstandardens omdømme.

Ifølge FSR omfatter debatten vedrørende den professionelle adfærd ofte, hvad dette indebærer i forhold til afgivelse af tilbud til potentielle nye klienter. Grunden til denne debat er, at der hidtil ikke

¹⁸ Etiske Regler 2014, s. 20

¹⁹ Etiske Regler 2014, s. 21

²⁰ Etiske regler 2014, s. 11

²¹ Etiske regler 2014, s. 21

har været krav om, hvorvidt øvrige ydelser må indregnes i fastsættelsen af revisionshonoraret. Øget fokus herpå vil mindske revisors mulighed for konkurrence på øvrige ydelser. Der argumenteres for, at dette vil give en bedre professionel adfærd²².

2.2.3 Ærlighed og høje standarder

Arthur Andersen, som ledede sit firma frem til sin død i 1947, var en ivrig tilhænger af høje standarder i regnskabsbranchen. Hans motto var: "Tænk lige, tale lige", en vægt på ærlighed som også har overlevet efter hans død.

Andersen har været en fortaler for ærlighed og hævdede, at revisorerne ansvar var over for investorer, ikke deres kunders ledelse.

Det siges, at Andersen blev kontaktet af en direktør fra et lokalt jernbanevirksomhed for at afmelde sig på konti, der indeholder fejlbehæftet regnskab, ellers ville selskabet miste en større kunde. Andersen nægtede og svarede direktøren, at der ikke var "nok penge i byen Chicago" til at få ham til at gøre det.

2.3 Revisors rettigheder og pligter

Revisorerne påser, at det regnskab som bestyrelsen lægger frem til generalforsamlingen / repræsentantskabet, giver et retvisende billede af virksomhedens økonomi. Revisorerne udfører revisionen løbende og i forbindelse med aflæggelsen af årsregnskabet.

²² Kjeld Chr. Bøg, Lars Kiertzner, ``Professionsetik for revisorer``, FSR, 1 udgave, 2007, s. 23

Ved udførelse af deres arbejde har revisorerne forskellige rettigheder og pligter. De er opdelt i to kategorier. En er reguleret af Selskabsloven og omfatter revisors selskabsretlige rettigheder og pligter, og den anden er reguleret af Revisorloven, som indeholder revisors og revisionsretlige rettigheder og pligter.

2.3.1 Revisors tavshedspligt

Revisors tavshedspligt er en meget vigtig pligt som revisorerne skal respektere, da dette skaber fortrolighed mellem revisor og klienten, som er nødvendig for, at revisor kan få fornødne oplysninger og derved udføre sit hverv på en tilstrækkelig fornuftig måde.

Revisors tavshedspligt betyder, at klienten kan diskutere ærligt med sin revisor om alle forhold uden at være bange for, om revisor videregiver oplysningerne.

Revisors tavshedspligt indebærer, at revisor ikke må videregive oplysninger fra klienten, da det udelukkende er klientens, men han må hellere ikke videregive sine arbejds papirer til andre end klienten, fordi disse er revisors.

Revisorerne skal overholde en række grundlæggende principper, herunder fortrolighed. Dette gælder, uanset om revisor afgiver erklæringer med eller uden sikkerhed. I Revisorloven er overholdelse af fortrolighed nævnt i § 1, stk.2, hvor der står, at ved afgivelse af erklæring med sikkerhed, skal revisor overholde god revisorskik, og dette betyder at udvise fortrolighed.

De væsentligste bestemmelser omkring revisors tavshedspligt findes i forskellige love.

Tavshedspligt er revisorhovedreglen i dansk revisorret og er reguleret i kapitel 12 i Revisorloven §26, der henviser til en række bestemmelser i Straffeloven §152-152f, hvori der står: *"Den, som virker eller har virket i offentlig tjeneste eller hverv, og som uberettiget videregiver eller udnytter fortrolige oplysninger, hvortil den pågældende i den forbindelse har fået kendskab, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder."* Denne finder tidsvarende anvendelse på revisorer og medarbejderne jf. Revisorlovens § 30, stk.1.

Bestemmelsen nævner i sin ordlyd blot begrebet "fortrolige oplysninger", men til en vurdering af, hvad der mere specifikt er at betragte som fortrolige oplysninger, kan der dog hentes hjælp i Straffelovens § 152, stk. 3. Denne paragraf siger, at en oplysning må betragtes som fortrolig, når: *"den ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som sådan, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser."*

Hvis en revisor bryder tavshedspligten, bliver han ifølge loven pålagt strafansvar.

Betingelsen om, at revisor forsætligt skal have videregivet eller udnyttet fortrolige oplysninger, følger af Straffelovens § 19, idet denne paragraf fastlægger, at uagtsomme handlinger skal være direkte hjemlet i Straffelovens enkelte paragraffer for at kunne medføre strafansvar. Har revisor handlet forsætligt og dermed brudt sin tavshedspligt, er straffen jf. Straffelovens § 152, stk. 1 således fængsel i op til 6 måneder. Bryder revisor med forsæt tavshedspligten med det formål at skaffe sig selv eller andre vinding, er strafferammen ifølge stk. 2 dog op til 2 års fængsel.

Ud over paragrafferne i Straffeloven findes der Markedsføringslovens § 10, der vedrører røbelse af forretningshemmeligheder og også omhandler revisors tavshedspligt, samt Aktieselskabslovens § 160, der handler om røbelse af ikke fortrolige oplysninger.

Revisorerne kan dog bryde tavshedspligten i nogle situationer. I Straffelovens § 152e findes således en undtagelse til samme lovs § 152, hvori der står: *"Bestemmelserne i §§ 152-152 d omfatter ikke tilfælde, hvor den pågældende: 1) er forpligtet til at videregive oplysningen eller*

2) handler i berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv."

Det fremgår således af straffelovens § 152e, nr. 1, at revisors tavshedspligt, jf. revisorlovens § 30, stk. 1, ikke omfatter tilfælde, hvor revisor er forpligtet til at videregive oplysningen. Der kan f.eks. være tale om oplysningspligter i form af revisors pligt til at tage forbehold og give supplerende oplysninger, herunder om ledelsesansvar, i revisionspåtegningen eller den fratrædende revisors pligt til at afgive oplysninger til den tiltrædende revisor, jf. revisorlovens § 18, stk. 2, der omtales nedenfor.

Det anbefales, at revisor i sådanne situationer indhenter juridisk bistand til vurdering af, hvorvidt der er tale om berettiget eller uberettiget videregivelse af fortrolige oplysninger.

2.3.2 Revisors selskabsretlige rettigheder

Revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant er at afgive revisionspåtegninger på regnskaber, årsrapporter og andre erklæringer med sikkerhed ifølge RL §1, stk.2, hvor erklæringer med sikkerhed er defineret som: *"en opgave, hvor revisoren tilstræber at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis med henblik på at kunne udtrykke en konklusion udformet for at forøge graden af tillid til udfaldet af målingen eller vurderingen af erklæringsemnet efter kriterierne hos de tiltænkte brugere, ud over den ansvarlige part."*

Ved afgivelse af de erklæringer med sikkerhed, skal revisor overholde de grundlæggende principper af revisoradfærd og i det samme tid, er revisor pålagt en række rettigheder og pligter.

Ifølge Selskabsloven § 144 stk.1, ” *Hvis et kapitalsekskab er omfattet af revisionspligt efter årsregnskabsloven eller anden lovgivning, eller hvis generalforsamlingen i øvrigt beslutter, at selskabets årsregnskab skal revideres, skal generalforsamlingen vælge en eller flere godkendte revisorer samt eventuelle suppleanter for disse. Beslutning herom kan træffes med simpelt stemmeflertal efter § 105. Vedtægterne kan endvidere tillægge andre ret til at udpege yderligere en eller flere revisorer*”.

Da revisoren er valgt af generalforsamlingen, har han så nogle **selskabsretlige rettigheder vedrørende generalforsamlingen**:

a. Ret til indkaldelse af generalforsamlingen eller det øverste ledelsesorgan

Revisors ret til at forlange, at der skal indkaldes til ekstraordinær generalforsamling er beskrevet i Selskabsloven § 89, stk. 1., dog er kravet, at revisoren er generalforsamlingsvalgt og ifølge bestemmelse skal generalforsamlingen vedrøre et bestemt angivet emne.

Hvis der er tale om et aktie- eller partnerselskab, har den generalforsamlingsvalgte revisor ret til at forlange, at det øverste ledelsesorgan skal indkaldes, jf. SL § 123, pkt. 2. Hvis revisoren ikke er generalforsamlingsvalgt, men dog ønsker at have ret til at forlange, at det øverste ledelsesorgan skal indkaldes, må dette aftales med det øverste ledelsesorgan.

b. Ret til at være til stede på generalforsamling eller deltage i møder i det øverste ledelsesorgan

Revisor har således altid ret til at være til stede på generalforsamlingen ifølge Selskabsloven § 103, stk. 1, men kun hvis revisor er generalforsamlingsvalgt revisor. Derimod kan han ikke være til stede ifølge lovgivning. Dette gælder, uanset om der er tale om en ordinær eller en ekstraordinær generalforsamling.

Efter Selskabslovens regler, har revisor således altid ret til at deltage i møder i det øverste ledelsesorgan, men kun under behandlingen af årsrapporter, og selvfølgelig kun hvis revisoren er generalforsamlingsvalgt. Derimod må han ikke deltage i møder.²³

²³ SL § 103, stk. 3

c. Ret til at tage ordet på generalforsamlingen

Selskabsloven indeholder ikke nogle særlige bestemmelser om revisor har taleret på generalforsamling, men i forhold til revisors arbejde med selskabet, må det antages, at han må tage ordet, har ret til at være til stede, i hvert fald i relation til den vedrørende årsrapport m.v., der behandles på den pågældende generalforsamling.

Revisors selskabsretlige rettigheder vedrørende adgang til oplysninger

Revisor er i øvrig tillagt en vidtgående undersøgelsesadgang og ledelsen skal sørge for, at revisor får de oplysninger og den bistand, der er nødvendigt for, at revisor kan udføre sit hverv, jf. SL § 133. Ved aktie- og anpartsselskaber gælder reglerne om undersøgelsesfrihed og ledelsens oplysningspligt i enhver erklæringsopgave, hvortil revisor er valgt af selskabet, og således ikke kun ved lovpligtig revision.²⁴

I SL § 133, er ledelsen forpligtet til at videregive de nødvendig oplysninger til revisor, fordelt i 3 punkter. I stk. 1 er ledelsen forpligtet til at give revisoren, de oplysninger, der må anses af betydning for bedømmelsen af selskabet og en evt. koncern. I stk. 2 er ledelsen forpligtet til at give den evt. generalforsamlingsvalgte revisor adgang til at foretage de undersøgelser, som revisor finder nødvendige, og skal ledelse sikre, at revisor får de oplysninger og den bistand, som revisor anser for nødvendig for udførelsen af sit hverv. Og til sidst i stk. 3 har ledelsen i et dansk datterselskab tilsvarende forpligtelser over for moderselskabets revisor.

SL § 149 giver revisor ret til at kræve de oplysninger af medlemmerne af ledelsen, der må anses, for at have betydning for bedømmelsen af selskabet og en evt. koncern.

2.3.3 Revisors selskabsretlige pligter

Som nævnt tidligere har revisoren en række rettigheder og pligter, da det er en revisors rolle at være offentlighedens tillidsrepræsentant.

²⁴Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. `` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 62

Lovgivningen indeholder i øvrigt en række pligter, som revisor skal overholde. En af de vigtigste pligter er, at revisoren har en lovbestemt tavshedspligt jf. RL § 30, og som allerede er beskrevet i afsnit 1.3.1.

Ved siden af tavshedspligt, har revisoren nogle selskabsretlige pligter, som er bestemt i Selskabsloven, som vedrører generalforsamlingen og revisor fratrædelse, og som er uddybet nedunder:

Revisors selskabsretlige pligter vedrørende generalforsamlingen:

a. Revisors pligt til at være til stede på generalforsamlingen

Ligesom revisor har ret til at være til stede på generalforsamlingen ifølge SL §103, stk. 1, har han også pligt til at være til stede i nogle tilfælde.

En sådan situation er når revisoren er en generalforsamlingsvalgt revisor, og et medlem af det øverste eller det centrale ledelsesorgan anmoder om tilstedeværelse af revisoren. En anden situation er, når revisoren er forpligtet til at være til stede på generalforsamlingen og der er tale om en ordinær generalforsamling i et aktieselskaber, der har værdipapirer optaget til handel på et reguleret marked, og statslige aktieselskaber, da han er altid forpligtet til at være til stede på en sådan generalforsamling ifølge SL § 103, stk. 4

b. Revisors pligt til at deltage i møder i det øverste ledelsesorgan

Revisor har desuden pligt til at deltage i møder i det øverste ledelsesorgan, jf. SL § 103, stk. 3., hvis et medlem af det øverste ledelsesorgan anmoder herom, men kun under behandlingen af årsrapporter m.v., og kun hvis revisor er generalforsamlingsvalgt revisor.

c. Revisors pligt til at besvare spørgsmål på generalforsamlingen

Hvis revisoren er til stede på generalforsamlingen, har revisor således pligt til at besvare spørgsmål om den årsrapport, der behandles på den pågældende generalforsamling, men kravet om revisoren skal være generalforsamlingsvalgt beholdes, jf. SL § 103, stk. 2. På samme tid har revisor

også pligt til at besvare spørgsmål om evt. andet materiale, som revisor har assisteret med eller erklæret sig om, og som behandles på den pågældende generalforsamling.

I SL §103, stk. 2 står at revisor er forpligtet til at besvare spørgsmål om ”årsrapport m.v.” og ikke kun ”årsrapport” og derfor er han også forpligtet til at besvare de spørgsmål om andre dokumenter med et regnskabsmæssigt indhold, f.eks. i forbindelse med særlige undersøgelser eller prospekter, som revisor har erklæret sig om.²⁵

d. Fratrædelse af revisor

FSR- Danske revisorers Responsumudvalg har i 2008 givet en erklæring om, hvad er tiltrædende revisors oplysningspligt i henvendelse til fratrædende revisor: *”Under henvisning til dagældende revisorlov § 10 og nugældende revisorlov § 18 skal den tiltrædende revisor rette henvendelse til den fratrædende revisor, der har pligt til at oplyse grundene til sin fratræde. Der er ikke i lovteksten stillet formkrav til, hvorledes udvekslingen af oplysninger mellem revisorerne skal ske. Til dokumentation af de givne oplysninger bør henvendelse og besvarelse normalt ske skriftligt. Af hensyn til tiltrædende revisors overvejelser ved valget bør fratrædende revisor give svar efter kort tidsfrist. Sammen med henvendelse til den fratrædende revisor bør der foreligge dokumentation for revisorskiftet eller fra selskabet om overvejelser herom. ”*

Tiltrædende revisor skal således skriftligt henvende sig til fratrædende revisor umiddelbart efter revisorskiftet, ud fra ovenstående udmelding fra FSR. 11.

Når revisor afgiver erklæringer med sikkerhed, er revisor omfattet af revisorlovens § 18, stk. 2, om meddelelsespligten mellem den fratrædende og den tiltrædende revisor. Ved afgivelse af erklæringer uden sikkerhed gælder bestemmelsen ikke, jævnfør § 1, stk. 3.

Meddelelsespligten mellem den fratrædende og den tiltrædende revisor gælder alene i de tilfælde, hvor årsregnskabet for det foregående år er forsynet med en reviewerklæring, en revisionspåtegning eller en erklæring om udvidet gennemgang. Meddelelsespligten gælder således ikke, når den fratrædende revisor har ydet assistance med regnskabsopstilling eller afgivet anden form for erklæring uden sikkerhed. Her gælder de almindelige regler om tavshedspligt. Den fratrædende revisor må derfor ikke udlevere oplysninger om kundens/klientens forhold til den tiltrædende revisor uden først at indhente kundens/klientens accept.

²⁵ Bemærkningerne til lovforslag nr. L 170 af 25. marts 2009 til SL ad § 103.

Fratrædende revisor må altså ikke udlevere oplysninger om kundens forhold til den tiltrædende revisor uden først at indhente kundens accept ved en assistanceerklæring (pga. tavshedspligt). Dette løses typisk i praksis, ved at vi som fratrædende revisor sender materialet til kunden, som kunden derefter kan vælge at videresende til tiltrædende revisor. Hvis man som tiltrædende revisor kommer ud for, at man skal bruge noget materiale fra fratrædende revisor, er arbejdsgangen egentlig, at man får kunden til at spørge fratrædende revisor om materialet, hvorefter kunden kan videresende materiale til den nye tiltrædende revisor.

2.4 Revisors ansvar i forhold til besvigelser – ISA 240

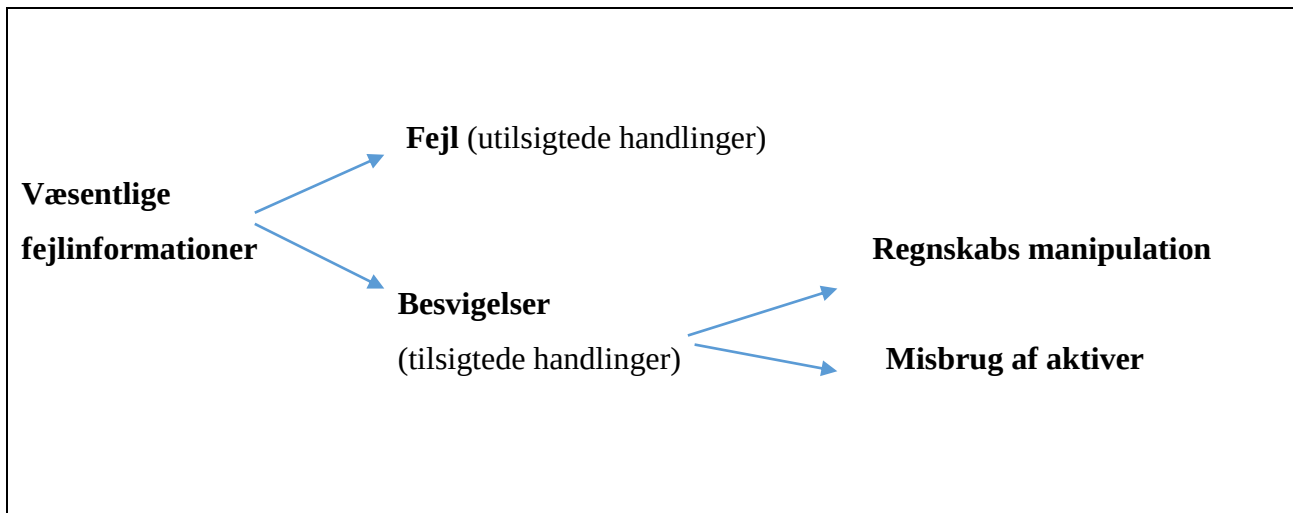
Revisoren skal opnå en høj grad af sikkerhed for at regnskabet, som han reviderer, ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Opnåelse af høj grad af sikkerhed medfører, at revisor skal opretholde professionel skepsis, overveje ledelsens mulighed for at tilsidesætte intern kontrol og tage højde for at almindelige revisionshandlinger ikke nødvendigvis er egnede, når der er risici for besvigelser.

En revisors mål er bl.a. at identificere og vurdere risici for væsentlig fejlinformation i regnskabet som følge af besvigelser, og ISA 240 regulerer revisors ansvar i forhold til at afdække eventuelle besvigelser i regnskabet.

Et andet af revisors mål er, at revisoren skal udforme og udføre yderligere revisionshandlinger, hvis art, tidsmæssige placering og omfang er baseret på, og behandler de vurderede risici for væsentlig fejlinformation på revisionsmålsniveau, reguleret af ISA 330, 6.

Besvigelser bliver defineret i ISA 240, afsnit 11 som: *”En bevidst handling udført af en eller flere personer blandt den daglige ledelse, den øverste ledelse, medarbejdere eller tredjeparter, der benytter vildledning for at opnå en uberettiget eller ulovlig fordel.”* Dette sker enten i form af regnskabsmanipulation eller ved misbrug af aktiver, som viser figuren 2.1

Figur 2.1 - Begreberne i ISA 240

Det er ikke altid muligt at opdage de væsentlige fejl, da der i disse tilfælde vil ligge en bevidst handling bag, og sporet er altid dækket. Derfor bør opmærksomheden øges i ledelsens tilfælde, da ledelsen har flere muligheder for at tilsidesætte kontroller eller manipulere med regnskabsmateriale.

Revisor skal undersøge de interne kontroller i virksomheden og forespørge den daglige ledelse om, hvorledes disse kontroller overholdes, samt forespørge de relevante medarbejdere og ledelsesmedlemmer, om de har en mistanke om, at der foregår besvigelser på nogle områder i virksomheden. Til sidst vurderer revisoren, om der kan forekomme fejlinformationer i regnskabet som følge af besvigelser.

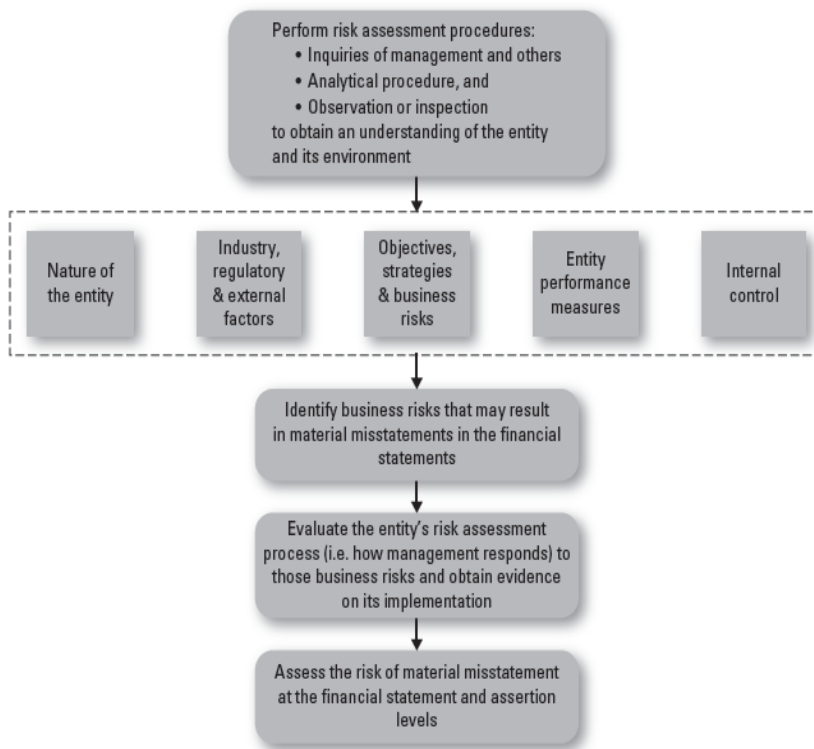
Hvis det viser sig, at der er fejlinformationer i regnskabet, der kan skyldes besvigelser, kan revisoren enten tage forbehold eller fratræde som virksomhedens revisor.

Hvis revisor har fået kendskab til økonomiske forbrydelser i virksomheden, der er begået eller begås af virksomhedens ledelse, og er forbrydelserne af grov karakter, eller vedrører de betydelige beløb, skal revisor underrette hvert ledelsesmedlem om sit fund, og har ledelsen ikke inden 14 dage standset og rettet op på skader efter kriminaliteten, skal revisor underrette Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet om de formodede forbrydelser.²⁶

²⁶ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. `` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 96

2.4.1 Revisors risikovurderingsproces

Efter revisoren har fået en bedre forståelse af klienten og dennes forhold, især den interne kontrol, fastlægger han de områder, hvor revisionen skal placeres, og hvor revisor identificerer de risici for væsentlig fejlinformation.

Figur 2.2 Revisors vurdering af forretnings risici og risikoen for væsentlig fejl

I figur 2.2 er beskrevet revisionsprocessen, udarbejdet af revisoren til at identificere og vurderer risikoen for væsentlig fejlinformation i regnskabet, og kaldes risikovurderingshandlinger jf. ISA 315, afsnit 4 (d).

Disse handlinger er foretaget ifølge ISA på regnskabsniveau og revisionsmålsniveau, og skal omfatte forespørgsler til den daglige ledelse, relevante medarbejdere eller andre, som efter revisors vurdering kan have oplysninger, som kan lede til risici for væsentlig fejlinformation jf. ISA 315, afsnit 6 (a).

Risikovurderingshandlingerne skal indeholde observation og inspektion jf. ISA 315, afsnit 6 (c), der kan understøtte de øvrige risikovurderingshandlinger og bidrage yderligere til forståelsen af virksomheden.

I forhold til ledelsesbesvigelser omfatter risikovurderingshandlingerne også en vurdering af besvigelserisikofaktorer jf. ISA 240, afsnit 24.

3. Revisors erstatningsretlige ansvar

Dette kapitel har til formål at behandle det mulige erstatningsansvar for revisoren i forbindelse med besvigelser. For det første vil der være en redegørelse for culpabedømmelsen for erstatningsretten og efterfølgende drejes fokus mod erstatningsansvaret for revisor.

3.1 Ansvarsgrundlaget

Hvis revisoren ikke udfører sit arbejde på en rimelig og forsvarlig måde, kan han blive erstatningsansvarlig, såfremt nogen derved lider tab.

For at revisor i et selskab kan ifalde et erstatningsansvar, skal en række grundlæggende betingelser være opfyldt, og der skal foreligge et ansvarsgrundlag. Revisor er underlagt et professionsansvar, hvilket betyder, at revisor ved tilsidesættelse af gældende normer inden for revisorprofessionen har handlet culpøst.

Der findes ikke en selvstændig regel vedrørende culpa i lovgivningen, idet culpabedømmelsen er et udtryk for en retssædvane.²⁷ Udtrykkelig hjemmel for erstatningsansvaret findes inden for selskabsområdet i Selskabsloven og er uddybet i afsnittene nedunder.

3.1.1 Culpasøjlen

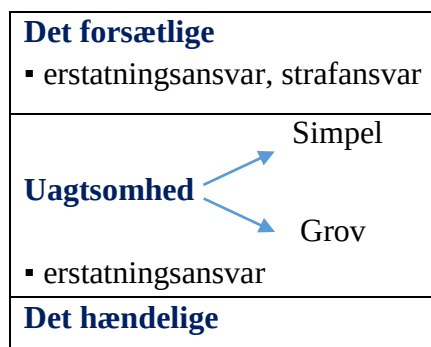
Som tidligere nævnt hviler erstatningsreglerne på den almindelige culpanorm, som i Danmark er den styrende juridiske faktor for at der kan blive tale om et erstatningsansvar.

Til at ifalde erstatningsansvar skal der handles culpøst, hvilket kan karakteriseres efter, hvorvidt den der har udvist skyld har handlet.

Culpasøjlen illustreres i nedenstående figur, graden af culpa der har udvist den pågældende.

²⁷ Hansen, Lone L og Werlauff, Erik, ``Den juridiske metode – en introduktion``, Jurist-og Økonomforbundets Forlag, 1 udgave, 2013, s.99

Figur 3.1. Culpasøjlen ²⁸

Som figuren udviser, indeholder culpasøjlen tre forskellige niveauer.

Det første niveau indeholder det hændelige, som er udtryk for noget, der kan være og som udgangspunktet er erstatnings- og straffri. I denne del af søjlen taler vi i så fald om objektivt ansvar, som er ulovreguleret.

Det midterste led i culpasøjlen behandler området for uagtsomhed, hvor skadevolderen har handlet uden for grænsen af en eller en anden norm. Uagtsomheden skelnes mellem simpel og grov, og begge kan komme til udtryk i form af en passivitet eller aktivitet eller en kombination heraf. I den praktiske erstatningsret, er oftest anvendt den simple form af uagtsomhed, da den grove form er udtryk for, at man negligerer en indlysende fare for skade i situationen.²⁹ I denne del af culpasøjlen kan ifalde et erstatningsansvar og ikke et strafansvar.

Det øverste og sidste led i culpasøjlen handler der forsætlige, hvor den som har udvist culpa har handlet med vilje og med en bevidsthed om sin handling og kan føre til erstatningsansvar og også strafansvar. Forsætlige handlinger deles op i tre varianter:

- direkte fortsæt*, her er der tale om et ønske og vilje til det pågældende,
- sandsynlighedsfortsæt*, her har skadens handlinger været overvejende sandsynlig
- eventualfortsæt*, hvor skadevolderen har handlet med en bevidsthed om, at der muligvis kunne indtræffe en skade, og han har accepteret denne.

²⁸ Egen tilvirkning med inspiration fra Werlauff, Erik: "Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor", s. 13-14

²⁹ Erik Werlauff, "Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor" -Werlauff Jura, 1 udgave, 2016, s. 14

3.1.2 Lovregler om erstatningsansvaret

Til at ifalde erstatningsansvar skal der handles culpøst, og der findes ikke en selvstændig regel vedrørende culpa i lovgivningen, idet culpabedømmelsen er et udtryk for en retssædvane. Hvor en retssædvane er: ”en handlemåde, der er fulgt almindeligt, stadig og længe- og ud fra en følelse af at være retligt forpligtet”.³⁰ Dette betyder, at en retssædvane har den samme virkning som en lov, og at den ikke er geografisk afgrænset, er anvendt gennem mange år og den er anvendt hver gang der er behov.

Reglerne inden for erstatningsretten er både skrevne og uskrevne regler, da reglerne omkring culpa, der er det juridiske begreb for skyld, er en retssædvane på lovniveau. Reglerne kan dog defineres som: ”fastlægger betingelserne for, at nogen kan drages til ansvar for en indtrådt skade på en sådan måde, at vedkommende bliver forpligtet til at betale erstatning til den, som skaden har ramt, samt hvordan erstatningen for den pågældende skade i så fald skal udmåles.”³¹

Erstatningsansvarsloven (EAL), som trådte i kraft i den 01.10.1984, indeholder ikke nogle definitioner eller vejledninger om behandling af culpa. Dog indeholder loven en række regler, der har relevans til erstatningsansvaret. Dette omfatter blandt andet satser i forbindelse med erstatning og godtgørelse for tab af erhvervsevne, regler omkring erstatning ved personskade eller skader dækket af forsikring. En meget vigtig regel er almindelig lempelsesregel, som er indeholdt i § 24, da denne i nogle situationer kan få betydning også i selskabserstatningsretlige spørgsmål.

Endvidere er der hjemmel til revisors erstatningsansvar i selskabslovens nedskrevne regler jf. SL § 361-363. Revisors ansvar følger samme lovbestemmelser med henvisning fra SL § 361, stk. 2: ”stk.1 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til erstatningspligt for revisorer, vurderingsmænd, ejerbogsførere og granskingsmænd. Samt stk.3 er et revisionsselskab valgt til revisor, er både revisionselskabet og den revisor, som revisionen er overdraget til, erstatningsansvarlige.”

Revisoransvarsnormen er som udgangspunkt den samme som ledelsensansvarsnorm i selskabsloven. Forskellen er, at ledelsen står for at lede selskabet, imens revisor har nogle andre arbejdsopgaver, og derfor er revisoren bedømt efter et skærpet culpaansvar, da hans virke er professionelt.

³⁰ Erik Werlauff, ”Erstatningsansvar i selskabsforhold- ledelse, ejere, revisor” (2016), s. 18

³¹ Eyben, Bo Von., Isager, Helle.: ”Lærebog i erstatningsret”, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 6. udgave, 2007, s. 1

Revisor har et professionsansvar, hvilket betyder, at revisoren skal udføre sine opgaver professionelt inden for de normer og regler, der gælder ved de respektive opgaver. Rammerne skabes således alt efter opgaven af ÅRL, IFRS, ISA, RL mv.

Dette betyder således, at revisor ansvarsbedømmes ud fra, hvorledes en tilsvarende fagmand ville have handlet ud fra normen på området. Her anvendes en bonus pater betragtning om, hvordan en god og fornuftig revisor ville have handlet i en tilsvarende situation.³²

3.1.3 Professionsansvaret

Som offentlighedens tillidsrepræsentant, skal revisoren udføre sine opgaver efter god revisorskik regler, som indebærer, at revisoren skal handle efter de regler, der er stillet i RL § 16, stk.1, og dermed at udvise *”den nøjagtighed og hurtighed som opgavens beskaffenhed tillader og at revisor udviser professionel skepsis, integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu.”*³³

Derfor vil revisoren blive bedømt efter sin ansvarsnorm som offentlighedens tillidsrepræsentant ifølge RL §1, stk.2, og dette betyder at revisoren bedømmes efter sit professionsansvar. Rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant indebærer at de påtegninger og erklæringer, som revisor påsætter regnskabet, er med høj grad af sikkerhed. Revisoren skal holde sig inden for Revisorlovens ramme til at handle i overensstemmelse med god revisorskik. Og denne norm vil som udgangspunkt blive defineret i forhold til den pågældende opgave, som revisor er stillet.

Hvis revisors erklæring ikke opfylder de betingelser, som er stillet i opgaven, så ender han som erstatningsansvarlig.

Regnskabsbrugere ser revisors påtegning som en garanti for, at der ikke findes fejl i et regnskab. Det er dog ikke revisors ansvar at give en garanti for at regnskabet ikke indeholder fejlinformation, men det er revisors opgave at sikre, at regnskabet som helhed er retvisende. Dette giver en høj grad af sikkerhed, og ikke en absolut sikkerhed eller garanti, for at regnskabet er uden væsentlige fejl og mangler.³⁴

Hvis revisoren påtager sig en revisionsopgave skal denne altid sikre sig at være

³² Ulfbeck, Vibe.: ”Erstatningsretlige grænseområder”, Jurist- Og Økonomforbundets forlag, 2. udgave, 2010, s. 110

³³ RL §16, stk.1

³⁴ ISA 200

uafhængig af hvervgiver. I RL § 24, stk. 1 bliver uafhængighedskravene defineret således: *"En revisor, revisionsvirksomheden og andre personer i revisionsvirksomheden, der er knyttet til opgaven eller kontrollerer dennes udførelse, skal ved udførelse af opgaver omfattet af § 1, stk. 2, være uafhængig af den virksomhed, som opgaven vedrører, og må ikke være involveret i virksomhedens beslutningstagning. Uafhængighed kræves både opgaveperioden og den periode, regnskabet eller det forhold, hvorom der skal afgives erklæring, dækker. Opgaveperioden begynder ved påbegyndelse af udførelse af erklæringsopgaven og ophører, når erklæringen er afgivet."*

Inden opgavens begyndelse skal revisor sikre sig at tage de sikkerhedsforanstaltninger for at sikre uafhængigheden. Da det ikke kun er den revisor, som udfører opgaven, der skal være uafhængig, men hele revisionsteamet, revisionsvirksomheden og revisionsvirksomheden netværk, er revisor altid inhabil i disse situationer, der er omfattet af RL §24, stk. 2 og 3.

Hvis der opstår nogle trusler mod uafhængighed, skal revisor ikke påtage sig opgaven og hvis revisor ikke tager stilling til egen inhabilitet, vil dette medføre en skærpet culpabedømmelse.³⁵

Hvis revisor har overtrådt de gældende normer for faget og opgaven, foreligger der et ansvar, idet der ikke tåles nogen individuel undskyldningsgrund.

Derfor kan revisoren ikke undskylde sig eller komme med begrundelser, når han burde have handlet anderledes i nogle situationer for at være i overensstemmelse med revisors god skik.

I et vist omfang, kan undskyldningsgrundene virke som diskulperende ved et almindeligt culpaansvar. Som nævnt tidligere, er ansvar bedømmelsen målt ud fra, hvordan en anden revisor ville have handlet i samme situation. Forskellen på den skærpede variant af culpa (professionsansvaret) og ledelsens ansvarsbedømmelse kan statueres af *UfR 2002.2067* (Hafnia - sagen)

Hafnia – sagen handler om forsikringsselskabet Hafnia børsmission, der igennem en børsmission fra den 16. juni 1992 og på baggrund af sit børsprospekt, gik i betalingsstandsning og erklæret konkurs bagefter.

Sagen om Hafnia, angår på de almindelige erstatningsretlige principper og især reglerne om prospekt og emissionsansvaret og søgsmålet gik på, at børsprospektet ikke havde været retvisende. To investorer anlægger sagen mod Hafnias direktør og bestyrelsesformand, da det er selskabets ledelse, der har ansvar ved udarbejdelse af prospekterne, mod Danske Bank, som havde stået for børsmission og selskabets tre revisorer, som havde været revisor for selskabet og som havde påtegnet børsprospektet.

³⁵ Halling-Overgaard, S. *Revisors erstatnings & disciplinæransvar*, Jurist og Økonomforbundets Forlag, 3. udgave, 2009, s. 162+163

Forsikringsselskabet Hafnia har forsøgt at overleve og før de gik konkurs, har selskabet opkøbt aktieposter i Baltica Holding og Baltica Forsikring fra 1989 til 1991, med henblik på at lade sig fusionere. Det kunne dog ikke lade sig gøre inden for en rimelig tid, og Hafnias bestyrelse besluttede at opkøbe aktier i det svenske forsikringsselskab Skandia, med det samme formål-nemlig at fusionere. Hafnias investorer ønskede en dansk løsning, og på grund af at forventningerne skulle nedjusteres med 2 mia. kr., var den bedste løsning børsmissionen.³⁶

Ifølge SØ- og Handelsretten, var børsprospektet ikke retvisende og var samtidig ikke udarbejdet i overensstemmelse med god prospektskik, da oplysningerne om resultatet i 1992 var ufuldstændige. Samtidig manglede der oplysninger om bankernes lån og der var væsentlige problemer i garantiafdelingen.

Selvom der er ledelsesansvar at udarbejde en prospekt, frifinder SØ- og Handelsretten Hafnias direktør og bestyrelsesformand på grund af individuelle undskyldninger om, at de kom med i ledelsen relativt kort forinden børsmissionen.

Derimod finder SØ- og Handelsretten, at Hafnias revisorer afgav en erklæring i prospektet, om at prospektet efter deres opfattelse er retvisende og hvorfor de må ifalde ansvar for de fejl og mangler der ved prospektet kan påvises. Dansk Bank blev bedømt efter det samme princip, at der som långiver, medlem af emission konsortiet og part i udarbejdelsen af prospektet tilsvarende ansvarlig for fejl og mangler.

Ledelsen og revisorer blev bedømt forskelligt. Da revisorerne blev bedømt ud fra professionsansvaret, og ikke havde handlet efter normerne inden for området, blev ledelsen fritaget for ansvar grundet individuelle undskyldninger.

Sagen blev anket til Højesteret, hvor alle parterne blev frifundet, da Højesteret ikke fandt nok beviser på, at prospektet var mangelfuldt i en sådan grad, at det var ansvarspådragende. Højesteret har bedømt alle parterne og lige har ikke taget særskilt stilling til ansvar grundlaget vedrørende ledelsen og revisorer.

³⁶ Lars Bo Langsted.: ”Den danske løsning – en kommentar til Hafnia-dommen”

3.2 Grundlæggende betingelser for at ifalde erstatningsansvar

Revisoransvar er at udføre sit arbejde i overensstemmelse med god revisorskik, og de normer der regulerer revisionsområdet, men hvis revisor gør det på en anden måde, og der ikke foreligger retsstridighed, bliver han erstatningsansvarlig, dog kravet er, at nogen lider tab.

For at revisor i et selskab, kan ifalde et erstatningsansvar, skal en række grundlæggende betingelser være opfyldt, og der skal foreligge et ansvarsgrundlag.

Som nævnt i afsnit 3.1.1 Culpasøjlen, skal der først udvises culpa (skyld), for at man kan ifalde erstatningsansvar. Efter skylden er bevist, skal der foreligge årsagssammenhæng (kausalitet) mellem culpa og den lidendes tab. Dernæst skal det bevises, at tabet ikke var indtrådt på en upåregnelig måde.

Disse grundlæggende betingelser for, at revisor kan ifalde erstatningsansvar, er beskrevet i de følgende afsnit.

3.2.1 Økonomisk tab

Det skal bevises, at revisor ikke har handlet i overensstemmelse med god revisorskik og at revisors handlinger har ført til et tab i virksomheden, for at revisoren kan ifalde erstatningsansvar for det påførte tab. Kan tabet ikke bevises, er revisor fri for ansvar, selvom han har begået en fejl.³⁷ For eksempel i Østre Landsrets dom af 21. marts 2003, FED 2003.443, der handler om mangler i et udbudsmateriale til et investeringsprojekt. Revisors handlinger blev fundet i strid med god revisorskik, og tabet i investeringsprojektet uanset forholdene, havde oversteget investorernes maksimumshæftelse, så revisoren blev frifundet.³⁸

Denne afgørelse viser, at hvis man ikke kan bevise tabet, vil der ikke blive pålagt et erstatningsansvar. Opgørelse af tabet er nemlig vigtigt i vurdering af det økonomisk tab, som bestyrelsen kan være ansvarlig for, da det direkte tab ikke kan bevises. Derfor må der foretages en tidsmæssige fordeling, hvor klienten/tredjemand og revisorer er ansvarlig for tabet.

Revisors ansvar indtræder først på det tidspunkt, hvor han har handlet i god revisorskiks rammer, har opdaget besvigelser og skal informere sin klient om disse forhold og lade den fremgå af regnskabet.

³⁷ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. ``Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 345

³⁸ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. ``Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 346

Det er meget vigtigt at angive et tidsmæssigt skæringspunkt hvorfra ansvar indtræder, fordi det kun er tabet, der kan forbindes til efter skæringstidspunktet, og dermed kan tilføres revisors erstatningsansvar.³⁹

En sådan situation er illustreret i dommen UfR 1982.1062 ØLD om Kreditgivning på basis af årsregnskaber. Her blev skæringspunktet sat til den dato, hvor det endelige reviderede regnskab forelå, og ikke det tidligere tidspunkt, hvor nogle regnskabsudkast havde været forelagt den kreditgivende bank. Sagsøgte havde opgjort et tab baseret på en formodet jævn fordeling af det konstaterede driftsunderskud for hele perioden. Ved dommen fastsættes tabet imidlertid skønsmæssigt ud fra, hvornår tabene måtte antages at være opstået.

Såfremt klienten mister indtægter på baggrund af en revisorfejl, kan han kræve revisor erstatning for det økonomisk tab.

3.2.2 Kausalitet

En andet krav der skal være opfyldt for at revisor ifalder erstatningsansvar er, at der skal foreligge årsagssammenhæng (kausalitet) mellem culpa (skyld) og det tab virksomheden lider. Det betyder, at revisoren skulle handlet culpøst og denne skulle være årsag til en skade/ eller tab.⁴⁰

Årsagssammenhængen mellem revisors handlinger og virksomhedens tab, medfører ikke altid erstatningsansvar for revisor. Der er dog et krav om, at en anden betingelse skal være opfyldt og at der skal vises påregnelighed (Adækvans) mellem disse. Da det er rigtig svært at bedømme, om en fejl har ført til det tab, der blev lidt, er det i de fleste tilfælde nemmere at bevise en årsagssammenhæng mellem revisorhandling og klientens tab, end det er at bevise sammenhængen mellem revisors handlinger og tredjemands tab, fordi tredjemand handler faktisk på grundlag af revisors arbejde.

Bevisbyrden for at der kan konstatere årsagssammenhæng mellem handlinger og tab, ligger hos skadelidte, og skadelidte skal bevise, at denne ville have handlet anderledes, hvis revisors arbejde havde set anderledes ud.

Et godt eksempel hvor kausaliteten mellem skyld og tab er påvist, er i UfR 2013.1107 H, bank Trelleborg, hvor der var fejl i børsnoteringsprospektet. Banken Trelleborg var tidligere en sparekasse og dem, der var garanter i denne, konverterede i forbindelse med børsnoteringen deres garantkapital

³⁹ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar.`` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 346

⁴⁰ Erik Werlauff, ``Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor`` -Werlauff Jura, 1 udgave, 2016, s. 16

til aktier i den nystiftede bank. Revisors arbejde består i at give en påtegning på et selskabets regnskab, som derefter bliver offentliggjort og dermed tilgængeligt for alle interessenterne.

Hvis garantierne i sparekassen ikke havde accepteret denne konvertering, som var en følge af børsprospektet, ville de ikke have tabt deres garantikapital.

Årsagssammenhængen mellem fejlen i prospektet og garanternes tab var påvist ifølge Landsretten, men Højesteret kom frem til at, det var der ikke, da der skal føres fuldt bevis for kausaliteten mellem fejl og tab.⁴¹

Som nævnt er det vanskeligt at påvise kausalitet for, at revisor blev erstatningsansvarlig. Memory Card sagen er et af eksemplerne, hvor årsagssammenhængen ikke er bevist. Sagen handlede om, at selskabet har tabt 100 mio. kr. Selvom revisorerne var ansvarlige for de alvorlige fejl i selskabets årsrapporter, havde bestyrelsens beslutninger været det samme i det tilfælde hvor revisorerne havde handlet korrekt og derfor ikke kunne påvises kausaliteten. Dette vil blive gennemgået i kapitel 4, hvor det vil blive undersøgt, hvad domstolene lægger vægt på i bedømmelsen af revisors erstatningsansvar ud fra kausalitetsprincippet.

3.2.3 Adækvans

For at revisoren bliver fundet ansvarlig, på grund af hans skyld, der har forårsaget et tab, skal tabet ikke indtræde på en upåregnelig måde. Det vil sige, at selvom bruges ikke i hver eneste erstatningssag, er Adækvans dog en af de grundlæggende betingelser, der skal opfyldes, for at man ifalder erstatningsansvar.⁴² Dette betyder, at der kan ikke pålægges et erstatningsansvar for tab, der er upåregnelig (inadækvat) følger af den skadevoldende handling.⁴³ Derfor skal bevises at skadevolderne handlinger medfører lige præcis det tab som senere indtræffer.⁴⁴

Adækvansbetingelsen spiller ikke en vigtig rolle i praksis. Her kan nævnes et eksempel på adækvans bedømmelsen nemlig UfR 2005.523 H dom, som handler om Molsfærgen som havde foretaget nogle manøvrer, der satte bølger i gang, hvorved skibe i havnen blev beskadiget, men der ansås ikke at forelægge adækvans.

⁴¹ Erik Werlauff, *Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor* -Werlauff Jura, 1 udgave, 2016, s. 16

⁴² Erik Werlauff, *Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor* -Werlauff Jura, 1 udgave, 2016, s. 17

⁴³ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. *Revisoransvar*. Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 344

⁴⁴ Eyben og Isager, *Lærebog i erstatningsret*, 2015, s. 310

Modsætningsvis har vi som eksempel dommen UfR 2005.1259, hvor adækvans betingelse var opfyldt. I denne sag havde en falsk anmeldelse ført til nogle omdømmemæssige tab og dette var en adækvat følge af anmeldelsen.

3.2.4 Lempelse af erstatningsansvar

Der er nogle særlige regler, der omhandler lempelser af et eventuelt erstatningsansvar. Erstatningsansvarslovens regulere i paragraf 24 den almindelig lempelsesregel. Efter denne paragraf vil revisoren erstatningsansvar nedsættes eller bortfalde, når ansvaret: *” vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer samt omstændighederne i øvrigt.”*

Ifølge loven, når der skal foretages en afgørelse om lempelse af erstatningsansvar skal der tages hensyn til de grundlæggende faktorer, der påvirker erstatningsansvaret. I praksis, betyder det, at der også tages hensyn til skadevolders ”naivitet”, i det tilfælde hvor man kan lempes af erstatningen. Et illustrerende eksempel er dommen UfR 1979.777, hvor de voksne børn, der havde sæd i bestyrelsen og som underskrev regnskaberne, ikke havde opdaget, at deres far havde en betydelig gæld til selskabet, og selskabet endte med at lide tab. Da børnene ikke kunne forstå regnskaberne, og skulle have hjælp fra revisoren, blev 85 % af ansvar bortlempet for dem.

Ud over den almindelig lempelsesregel, er der også hjemmel til lempelse af erstatning for ledelsen, revisor og kapitalejere ifølge Selskabsloven § 363, stk.1. Efter en konkret vurdering, kan lempelse ske, når dette *”findes rimeligt under hensyn til skyldgraden, skadens størrelse og omstændighederne i øvrigt”*.

Som nævnt i afsnit 3.1.3 er revisoransvaret et professionsansvar, og det betyder, at der ikke tales nogle individuelle undskyldningsgrunde og derfor vil revisors erstatningsansvar blive lempet i mindre grad i forhold til ledelsens. Revisoren har dog en lovpligtig revisoransvarsforsikring som omfatter de erklæringer, der er udarbejdet i overensstemmelse med loven. Begrænsning af revisors erstatningsansvar er på dagsorden i EU Kommissionen, men denne vil være uddybet i kapitel 7.

4. Memory Card Technology A/S

Memory Card Technology sag, er en af de mest repræsentative sager, hvor ledelsen har begået besvigelser, og revisorerne er blevet medinddraget, men den er også en af de vigtigste sager hvor kausalitets princippet spiller en stor rolle i afgørelsen.

4.1 Sagsfremstilling

U.2015.2075 er Højesterets afgørelse og handler om IT- selskabet Memory Card Technology som blev erklæret konkurs i 2001. Selskabet producerede og solgte hukommelseskort til computere siden 1993, da John Trolle har stiftede det. I 1997 børsnoterede han Memory Card Technology på fondsbørsen i København.

Børsprospektet gennemgik en række risikofaktorer. Blandt andet fremhævedes valutakursrisikoen som følge af, at driftsomkostningerne primært var i danske kroner, ligesom regnskabet blev aflagt i danske kroner, hvorimod vareomsætningen skete i dollar. Ud fra forudsætningerne for koncernens budget for 1997/1998 blev det oplyst, at et fald i dollarkursen på 5 % ville medføre et fald i resultatet af den primære drift på 35 %.⁴⁵ Selskabet har lidt et tab ved, at driften af virksomheden som følge af den ansvarspådragende handlemåde blev fortsat efter et tidspunkt, hvor den burde have været indstillet eller tilpasset.⁴⁶

Den 28. juni 2002 blev der anlagt erstatningssag i Vestre Landsret, hvor Memory Card Technologys A/S' konkursbo gjorde krav på en erstatning på 100 mio.kr. mod selskabets direktør, bestyrelse og revision. Det var konkursboets opfattelse, at bestyrelsen og revisionen havde begået ansvarspådragende fejl og forsømmelser og at selskabets tab kunne være undgået eller begrænset, hvis bestyrelsen og revisionen have opfyldt deres forpligtelser.⁴⁷

Der blev indledt en straffesag da selskabets tidligere administrerende direktør, John Trolle, er idømt en straf af fængsel i 6 år for bl.a. groft bedrageri ved svigagtigt at have formået Danske Bank og Unibank til at yde Memory Card Technology-koncernen kredit, hvor ved bankerne led tab som følge af koncernens konkurs. Bedrageriet blev gennemført ved, at John Rasmussen foretog

⁴⁵ V.L.B 1553.02, s.7

⁴⁶ U.2015.2075 H, s.1

⁴⁷ V.L.B 1553.02, s. 9

uberettigede opskrivninger af varelageret og omsætningen og angav fiktive tilgodehavender og derved foranledigede, at selskabets regnskaber blev urigtige og vildledende.⁴⁸

Efter straffesagen var afsluttet, gik sagen om erstatningsansvar i gang og Vestre Landsret kom med en afgørelse den 1. juli 2013, som blev anket til Højesteret. Imens var der indledt en undersøgelse af revisorernes adfærd i forbindelse med revisionen af selskabet og Revisornævnet kom med en afgørelse, som er anvendt i Vestre Landsret og Højesterets afgørelser.

Alle de tre afgørelser vil blive analyseret i de næste afsnit.

4.2 Revisornævnets afgørelse

Revisornævnet er en uafhængig administrativ klageinstans - et såkaldt domstolslignende klagenævn som behandler klager over, at en statsautoriseret eller registreret revisor, har afgivet erklæringer efter revisorlovens § 1, stk. 2 og 3, og som ved afgivelse af erklæringen har tilsidesat sine pligter som offentlighedens tillidsrepræsentant. I tilfælde hvor erklæringen ikke udelukkende skal bruges af hvervgiveren, kan Nævnet idømme revisor straffesanktioner, ved manglende iagttagelse af god revisorskik.⁴⁹

Revisornævnet behandler herudover ikke klager vedrørende revisors rådgivning, revisors honorar eller kollegiale klager, når der ikke er afgivet en erklæring efter revisorlovens § 1, stk. 2 og 3. I de tilfælde hvor der ønskes en generel udtalelse, eller hvor en godkendt revisor ikke har afgivet en erklæring, henviser nævnet til responsumudvalget i FSR. Nævnet har heller ikke kompetence til at behandle erstatningskrav mod revisorer.⁵⁰

Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØK) varetager for det første behandlingen af sager om særlig økonomisk kriminalitet. Det vil navnlig sige sager, hvor der formodes at være begået en økonomisk forbrydelse. Da der i Memory Card Technology sagen, blev fremsat et erstatningskrav mod revisorerne, var det SØK's pligt at indlede en undersøgelse af revisionen, der blev udført. Derfor indsendte det, den 1. oktober 2004 et klageskrift over de fire sagsøgte revisorers udførelse af revisionen i Memory Card Technology for regnskaberne 1998/1999 og 1999/2000 til Revisornævnet.⁵¹

⁴⁸ U.2015.2075 H, s. 3

⁴⁹ <https://www.fsr.dk>

⁵⁰ <https://Naevneneshus.dk>

⁵¹ Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisor, dengang.

Klageskriftet havde 12 punkter og indeholdte klager over værdiansættelsen af varelageret for begge regnskabsår, samt klage over nogle store tilgodehavende hos to kunder. Der var også en klage om en kontraktomsætning, der var blevet forkert indregnet i Memory Card Technology regnskaber i begge år.

Efter Revisornævnet efter analyseret klagepunkterne, har man fundet ud, at der foreligger ansvar pådragende handlinger i revisorerne arbejde i begge regnskabsår. Revisorerne blevet idømt bøder på hver 150.000 kr. med den begrundelse, at de burde have taget forbehold for manglende revisionsbevis af værdiansættelse af varelageret.⁵²

Denne dom blev taget med over i erstatningssagen, og indgik som en del af argumentationen for, at revisorerne havde handlet ansvarspådragende i og med, de var blevet dømt for at handle i strid med god revisorskik.

4.3 Vestre Landsrettens afgørelse

Den 1. juli 2013 afsagde Vestre Landsret en afgørelse i Memory Card Technology sag, som omfatter bestyrelsesformanden, direktøren og revisorerne i selskabet.

Bestyrelsesformand blev frifundet, da bestyrelsen ifølge Landsretten ikke havde tilsidesat de regler i aktieselskabsloven om bestyrelses pligter med hensyn til at sørge for selskabets forsvarlige organisation og til at sørge for, at dets finansielle og regnskabsmæssige forhold var i orden.⁵³

Direktøren, John Rasmussen Trolle, blev dømt til at betale en erstatning på 100 mio. kr. plus renter, i alt 177 mio. kr., til konkursboet, fordi han har handlet culpøst i sin tid og har påført virksomheden et tab ved regnskabsmanipulation.

Revisorerne blev dømt til at betale solidarisk erstatning på 177 mio. kr. til konkursboet, da Landsretten tog hensyn til Revisornævnets afgørelse om, at revisorerne burde have indskrevet forbehold for både værdiansættelse af varebeholdningerne og en udenlandsk debtors betalingsevne i årsregnskaberne for år 1999 og år 2000. Da direktøren gik personlig konkurs, skulle revisorerne betale hele erstatningen.⁵⁴

⁵² Revisornævnet kendelse fra 6 maj 2009

⁵³ V.L.B. 1553.02, s.2

⁵⁴ V.L.B. 1553.02, s 4

4.3.1 Vurdering af afgørelse – kausalitet princippet i forhold til revisorers erstatningsansvar

Som nævnt tidligere har Revisornævnet i 2009 givet en afgørelse i Memory Card Technology sagen og deres påstand var, at revisionerne ikke har overholdt reglerne om god revisionsskik, fordi de havde taget forbehold i påtegningerne for årsregnskaberne 1998/1999 og 1999/2000. Da værdien af varelagerbeholdningen var meget vigtig for selskabet, har Revisornævnet vurderet, at der ved revisionen i 1999, blev tilsidesat god revisionsskik ved at undlade at tage forbehold for værdiansættelsen.⁵⁵

På grund af Revisornævnet kendelse, har Vestre Landsret vurderet, at det manglende forbehold i regnskabet 1998/1999, vedrørende dette meget væsentlige punkt, ansvarspådragende for revisionen og således at **kausalitetsbetingelserne** mellem revisors handlinger og det økonomiske tab i selskabet var opfyldt.⁵⁶

Dommeren frifinder bestyrelsesformanden, men dømmer revisorer på den samme måde som direktøren til at betale den fulde erstatning. Da det er revisors ansvar at kontrollere årsregnskabet, og det er direktørens ansvar at udarbejde denne, er det ikke retfærdig, at de bliver fuldt ansvarlige på samme måde som dem, der har begået den grundlæggende fejl. Og især på grund af at revisoren er den professionsansvarlige og ingen individuelle undskyldninger har. Revisorerne har begået faglige fejl, når de ikke har taget forbehold for værdiansættelse af varelageret. Dog havde de oplyst disse forhold i revisionsprotokollen. Denne kan desværre ikke erstatte et forbehold, da regnskabsbrugere ikke ser revisionsprotokollen, men revisionspåtegningen.

I sagen finder Vestre Landsretten at **adækvans**, som er en af betingelserne, som revisor ifalder erstatningsansvar, var opfyldt, da bankerne lagde årsregnskabernes påtegning som grundlæggende ved långivning og revisorerne skulle have taget forbehold for værdiansættelsen af varelagerbeholdningen.

Revisorerne havde argumenteret for, at selvom revisorpåtegningen ikke var retvisende, da skulle de have en oprindelig kreditvurdering af Memory Card Technology før end låneforhøjelserne og i dette tilfælde bankerne havde udvist egen skyld. Argumenterne fra Landsretten var, at

⁵⁵ V.L.B. 1553.02, s- 211

⁵⁶ V.L.B 1553.02, s. 212

långivningen var baseret på misvisende regnskaber, og da det var fastslået at revisorerne havde handlet ansvarspådragende ved revisionen af disse, så var betingelsen om egen skyld ikke opfyldt.⁵⁷

I forhold til **culpa** betingelser finder Vestre Landsretten, at revisoren skulle foretage nogle specifikke revisionshandlinger for at opdage besvigelser. Revisorerne skulle have været mere opmærksom på værdiansættelse af varebeholdningen, når de ikke kunne gennemskue matematikken bag opskrivinger, og direktøren var den eneste med adgang til varelageret, og som kunne modificere i dette.

At direktøren var den eneste, der havde adgang i lageret, viser en svaghed i Memory Card Technology forretningsgang. Selvom revisorerne havde prøvet at inddrage en Concorde-programmør, blev dette imødekommet. Resultatet var, at det ikke var muligt at genberegne, men at stikprøvekontrollen havde fundet værdiansættelsen forsvarlig.

Økonomichefen ved Memory Card Technology, Henning Bech, havde været ansat i selskabet i fire måneder, opdagede han differencer i værdiansættelser af lagerbeholdningen. Efter en diskussion med direktøren, opsigte han sin stilling og advarede bestyrelsesformanden om sin mistanke til de forkerte værdiansættelser af lagerbeholdningen og direktørens fastholdelse af at diskutere emnet. Økonomichefen advarede også om, at disse handlinger giver dårlige regnskabsresultater og at dette kan føre til et sagsanlæg mod hele ledelsen.⁵⁸ Vestre Landsretten fastholder i at hvis revisorerne havde fulgt vejledningen, og havde spurgt ledelsen, om der var en mistanke om, at der foregik besvigelser i selskabet, så havde de fundet ud de samme oplysninger, som bestyrelsesformanden fik igennem økonomichefens opsigelses brev.

Tilsammen har alt dette gjort, at revisorerne har handlet ansvarspådragende. Landsretten fastholder, at banken ikke havde ydet flere lån til Memory Card Technology, hvis revisorerne havde opfyldt deres pligter i forhold med regnskabsåret 1998/1999. Desuden bemærker Landsretten også, at hvis revisorerne havde formidlet deres betragtninger, og havde taget forbehold i regnskabet, så havde selskabet kunnet undgå konkursen, og ville have klaret sig over prisfaldet på DRAM-priser og dollarkursens stigning, og derfor finder dommeren, at der er kausalitet (årgangsforbindelse) mellem revisorers ansvarspådragende handlinger og selskabets tab.

Konkursboet har ikke præsenteret nogle reelle beviser for, at der er kausalitet mellem revisorernes handlinger (culpa) og det økonomiske tab. Landsretten har bedømt revisorernes fejl til at være ansvarspådragende og grove nok til, at der kunne lempes på bevisbyrden. Adækvans var til

⁵⁷ V.L.B 1553.02, s. 213

⁵⁸ V.L.B. 1553.02, s. 12

stede, og revisorerne skulle vide, at bankerne, som regnskabsbrugerne, ville anvende deres påtegninger, i forhold til låntageres økonomiske stilling og betalingsevne. Grunden bankens egen skyld, kunne der ikke gives lempelse for revisorerne.

Dette medfører ifølge Landsrettens afgørelse, at revisorerne var solidarisk erstatningsansvarlige for kravet på 100 mio. kr.+ renter.

4.4 Højesterets afgørelse

Den 27. marts 2015 giver Højesteret en afgørelse i Memory Card Technology sagen. Selskabet blev i 2001 erklæret konkurs med et samlet tab på ca. 500 mio.kr. og i Højesterets dom, blev der anket bestyrelsesformanden, Kjeld Ranum, og revisorerne, under henvisning til, at de havde begået ansvarspådragende fejl og forsømmelser. Konkursboet gjorde gældende, at selskabet havde lidt et tab ved, at driften af selskabet, som følge af den ansvarspådragende handlemåde, blev fortsat efter et tidspunkt, hvor driften burde have været indstillet eller tilpasset.⁵⁹

Bestyrelsesformanden blev frifundet af Højesteret, da han i varetagelsen af sit hverv havde levet op til sine forpligtelser som bestyrelsesformand, og at der ikke på grund af en enkeltstående fejl i forbindelse med hans håndtering af kritik fra koncernens fratrådte økonomidirektør var grundlag for at pålægge ham erstatningsansvar.⁶⁰

Direktøren, John Trolle, blev ved Landsrettens dom dømt til at betale 100 mio. kr. i erstatning til konkursboet, men havde ikke anket dommen til Højesteret.⁶¹

Revisorerne blev frifundet af Højesteret, i modsætning af Vestre Landsrets afgørelse. Selvom revisorerne blev fundet ansvarspådragende af Højesteret i forbindelse med regnskabsaflæggelserne for 1998/1999 og 1999/2000, var årsgangsforbindelse ikke til stede ifølge dommeren og det kunne ikke bevises, at det var revisors ansvar ved selskabets økonomiske tab.⁶²

⁵⁹ <https://www.domstol.dk>

⁶⁰ U 2015.2075 H, s. 3

⁶¹ U 2015.2075 H, s. 1

⁶² U 2015.2075 H, s. 1

4.4.1 Vurdering af afgørelse – kausalitet princippet i forhold til revisorers erstatningsansvar

Højesterets afgørelse var anderledes end Vestre Landsretten i forhold til revisorerne erstatningsansvar og frifandt dem, dog var Højesteret enig med bemærkninger om at revisorerne har handlet ansvarspådragende i forbindelse med regnskaberne, da de ikke har foretaget forbehold for værdiansættelsen i 1998/1999.⁶³ Selvom revisorerne har handlet culpøst, havde dommeren ikke fundet årgangsforbindelse mellem revisorernes fejl og selskabets tab. Revisorerne argumenterede, at selv om de havde taget forbehold i årsregnskaber, ville bestyrelsen ikke have indstillet selskabets drift på et tidligere tidspunkt eller tilpasset virksomhedens drift med henblik på overlevelse.

Højesteret blev enig med revisorerne og i deres vurdering, som havde taget hensyn til en forklaring fra en medarbejder fra banken om banken villighed til at yde lån. Selvom de var bekendt med et underskud i selskabet, ville de ikke havde nægtet fortsat långivning, hvis der i regnskabet 1998/1999 var taget forbehold af revisorerne.⁶⁴ På grund af disse forhold, finder Højesteret ikke, at der var kausalitet mellem det påståede tab og de ansvarspådragende fejl i forbindelse med årsregnskabet 1998/1999.

I afgørelsen argumenterer Højesteret også for, at selskabets tab skyldes i en stor grad børsprospektet fra 1997, da selskabets strategi var at bygge et stort varelager med hjælp af prisstigninger. Da lånet som havde finansieret disse investeringer var i dollars, kunne de ikke forrentes og afdrages i virksomhedens driftsresultat. I 2004 var der foretaget nogle finansieringer på den samme måde i forhold til børsintroduktionen på NASDAQ, men noteringen lykkes ikke. Endvidere var prisen på DRAM faldet, og dette udgjorde selskabets væsentligste råvare med en fjerdedel og dollarkursen stiger, og derfor opstår der et væsentligt kurstab på selskabets finansiering.⁶⁵

Grundet manglende årsagsforbindelse, frifinder Højesteret, revisorerne for erstatningsansvar.

⁶³ U 2015.2075 H, s. 73

⁶⁴ U.2015.2075.H. s.74

⁶⁵ U 2015.2075 H, s. 70

5. Kausalitetsprincippet i Tradetex A/S og Bønnelycke Træ A/S sager

5.1 Tradetex A/S sag

En af de mange sager, hvor revisor blev sagsøgt på grund af, hvordan han har handlet sit arbejde i forhold til sin klient, er Tradetex A/S sag. Her blev revisor frifundet for erstatningsansvar over for leverandør, der ydede kredit til selskabet, hvis revisor havde givet en blank revisionspåtegning selvom der manglede oplysning, at der eksisterede en kautionsforpligtelse i regnskabet.

5.1.1 Sagsfremstilling

Den 25.05.1977 blev *Revisionsanstalten for Fyn* sagsøgt i Østre Landsret af B.W. Wernerfedt A/S, at betale erstatningsbeløbet for, det lidte tab i sagen U.1977.811

Aktieselskabet B.W. Wernerfedt A/S har leveret i april-maj 1974 nogle varepartier til aktieselskabet Tradetex A/S på kredit, ydet på grundlag af en af Handelsbankens Søborgafdeling givet kreditoplysninger, og hvor A/S Tradetex blev anset for godt for en moderat varekredit.⁶⁶

Lidt senere i år, blev selskabet A/S Tradetex insolvent, på grund at selskabet 3 år tidligere havde påtaget sig selvskyldnerkaution for et andet selskabet, A/S Skandinavisk Gummi-Compagni inden for samme koncern, hvilket ikke fremgik af det reviderede årsregnskab for 1972. Ved likvidationen udkom der en dividende på 11,8 %, således at selskabet led et tab på ca. 37.000 kr. og revisorerne blev sagsøgt til at betale dette.⁶⁷

Østre Landsretten har ikke fundet nogle forsømmelse i forbindelse med afstemningen af A/S Tradetex bankforbindelse og selvom revisorerne burde afkrævet en fuldstændighedserklæring af ledelse, blev de ikke fundet ansvar pådragende for selskabets økonomisk tab.

⁶⁶ U 1977.811 H, s. 1

⁶⁷ U 1977.811, s. 1

5.1.2 Østre Landsrets afgørelse

A/S Tradetex var et handelsselskab, der drev en importvirksomhed ved rembours stillet af Handelsbank og som hørte til Fionette –koncernen, der omfattede også A/S Skandinavisk Gummi-Compagni.

Sagsøgeren har leveret varer til A/S Tradetex på kredit i perioden 2 april- 24 maj 1974, ydet af banken, men dette blev insolvent et par måneder senere. Insolvensen skyldes alene, at A/S Tradetex i tidligere år havde påtaget sig selvskyldnerkaution for A/S Skandinavisk Gummi-Compagni.

Tradetex A/S revisor blev sagsøgt under anbringende at de havde forsømt at anmode Tradetex A/S ledelse om, at afgive en såkaldt fuldstændighedserklæring indeholdende oplysninger om indgåede kautionsforpligtelse, jfr. Aktieselskabsloven af 1930 § 42, stk.2 og 54, og bankens soliditetsoplysning derved havde fået et vildledende indhold. På grund af de argumenter havde sagsøgeren påstod at revisorerne skal være dømt at betale det lidt tab.⁶⁸

Ifølge Responsumudvalget en "blank" revisionspåtegning, som den af sagsøgte benyttede på regnskabet, er af begrænset værdi, idet den ikke udelukker muligheden for, at finde nogle oplysninger om kautionsforpligtelser

I forbindelse med årsregnskabet vil revisionen oftest kræve direktionens underskrift og bestyrelsens tiltrædelse på en ledelseserklæring. Revisoren bør ikke undskylde erklæringens indhentelse og derfor har revisor handlet culpøst i A/S Tradetex sag.

I deres vurderingen har dommere i sagen erklæret: *``Der findes ikke af sagsøgte at være udvist nogen forsømmelse i forbindelse medbankafstemningen, der efter det oplyste er foretaget på en måde, der er i overensstemmelse med god revisionsskik. Efter det foreliggende burde der være afkrævet A/S Tradetex's ledelse en fuldstændighedserklæring, men sagsøgte findes ikke ved at undlade dette at have udvist en sådan forsømmelighed, at sagsøgte er erstatningsansvarlig for det af sagsøgeren lidt tab. Sagsøgte vil derfor være at frifinde.``*⁶⁹

I den her tilfalde, dommere har konstateret at selvom revisorerne havde taget en fejl og havde ikke spurgt ledelse om en fuldstændighedserklæring, kausalitetsprincippet var ikke til stede og revisorerne havde ikke handlet, på en sådan måde, at de skal være ansvarlig for selskabets tab.

⁶⁸ U 1977.811. s. 2

⁶⁹ U 1977.811, s. 5

5.1.3 Højesterets afgørelse – U 1978.653H

Den indankede dom er afsagt af Østre Landsret i den 25.05.1977 men for Højesteret har appellanten gentaget sin for Landsretten nedlagte påstand og der er afgivet nye forklaringer og tilvejebragt yderligere oplysninger.

I sin vurdering om at revisor er erstatningsansvarlig, udtaler Højesteret: *``Det må være en betingelse for at pålægge en revisor erstatningsansvar, at han i udførelsen af sit arbejde har handlet i strid med god revisionsskik``*.⁷⁰ Dette betyder, at revisor skal handle ansvarspådragende til at ifalde erstatningsansvar. Endvidere skal revisors ansvarspådragende handling føre til et økonomisk tab.

I den her sag, havde leverandøren leveret til A/S Tradetex varer på kredit, på grundlag af den blanke revisionspåtegning.

Efter Højesterets udtalelse, skal revisor handle imod god revisionskik regler til at ifalde erstatningsansvar, da på det pågældende område gælder det, at regnskaber skal revideres i overensstemmelse med *``god revisionsskik regler``*.

Til en korrekt vurdering, har Højesterets indhentet responsum fra Foreningen af Statsautoriserede Revisorer (FSR) som forklarede at i de pågældende år var en udvikling på området. Dette betyder, at på sagens tidspunkt var normalt at revisor kræver en fuldstændighedserklæring fra ledelse i et situation som det omhandlede, men på det tidspunkt, hvor den pågældende revision var blevet foretaget var en sådan fuldstændighedserklæring brugt i praksis.⁷¹

I den forbindelse udtaler Højesteret: *``Efter de foreliggende oplysninger om anvendelsen af fuldstændighedserklæringer på daværende tidspunkt findes det heller ikke at kunne fastslås, at revisors undladelse af at indhente en sådan erklæring har været ansvarspådragende``*. På dette grundlag frifandt Højesteret revisor.

Selvom Højesteret sætter stor pris på at revisoren skal følge god skiks reglerne, i den her tilfælde skulle vurdere, om den pågældende handling var culpøs eller ej, og dermed have afgjort ansvarsspørgsmålet.

Dommerne anlagte den holdning, at frifinde revisoren ud fra den betragtning, at det var ikke bevist, at der havde handlet i strid med en regel på området. Efter dommernes vurdering var kausalitetsprincippet ikke til stede og selskabets tab havde ikke skete på grund af revisorens fejl.

⁷⁰ U 1978.653, s. 2

⁷¹ RR.8.1989.28

5.2 Bønnelycke Træ A/S sag

I Bønnelycke Træ A/S sag var ansvar hos både revisor og hovedaktionær/direktør for et urigtigt regnskab, som havde indtægtsført a/c avancer i for stort omfang. Ansvaret fordeltes indbyrdes med 50% til hver af de to. På grund af regnskabsmanglerne ikke var bevist, de to bestyrelsesmedlemmer blev frifundet.⁷²

5.2.1 Sagsfremstilling

I denne her sag, spørgsmålet var om, hvorvidt de sagsøgte, ingeniør Poul Egon Kristensen, som var direktør og bestyrelsesmedlemmer i Buggeentreprise A/S (PKB derefter), fru Grethe Kristensen, dødsboet efter advokat Henning Lund Nielsen og statsautoriseret revisor Benny Hansen, var erstatningspligtige over for sagsøgeren, Bønnelycke Træ A/S, i anledning af sagsøgerens tab som følge af manglende betaling for leverancer til det senere konkursramte Poul E. Kristensen.⁷³

Sagsøgeren gør gældende, at de sagsøgte er ansvarlige for, at PKB's regnskab for 1976-77 på grund af en væsentlig regnskabsmæssig fejl urigtigt udviste et overskud, hvilket forledte sagsøgeren til at yde selskabet kredit, samt at selskabet for sent indstillede sin virksomhed. og modtog leverancer på kredit fra sagsøgeren, som selskabet ikke kunne betale.⁷⁴

5.2.2 Østre Landsrets afgørelse

I den 26 juni 1981 har Østre Landsrets afgivet en afgørelse i sagen Bønnelycke Træ A/S, hvor de sagsøgte revisor og direktør blev solidarisk ansvarlig for kreditors tab som følge af fortielser og misvisende regnskab.

Bønnelycke Træ A/S har leveret byggematerialer til PKB selskab i nogle år og efter et møde med repræsentanter for PKB, blev denne selskabs hovedleverandør af byggematerialer fra sommeren 1978, til PKB konkursbegæring i 17 november 1978.

⁷² RR.8.1989.28

⁷³ U 1982.595, s. 1

⁷⁴ U 1982.595, s.1

Poul Egon Kristensen, der var direktør og hovedaktionær i entreprenøraktieselskabet PKB, formåede Bønnelycke Træ, til at levere trælast på sædvanlig kredit til sin selskab, uden at han gjorde kreditoren bekendt med, at den hidtidige leverandør havde nægtet at yde mere på kredit og truede med inkasso.⁷⁵

Leverandøren Bønnelycke Træ A/S havde tidligere søgt at skaffe sig oplysninger om PKB's betalingsevne. I januar 1976 havde man således forespurgt sin bankforbindelse, om PKB var god for en varekredit på 150.000 kr. og fået følgende svar: *"Firmaet anses for absolut god for kredit af omspurgte størrelse."*⁷⁶

Da PKB sidste regnskab ikke var færdig, rekvirerede sagsøgeren det seneste regnskab for PKB hos Aktieselskabs-Registeret, der fremsendte kopi dateret 27. juli 1978 af regnskabet for perioden 1. juni 1976-31. maj 1977 (4. regnskabsår). I dette, var et betydeligt underskud vendt til overskud ved optagelse af a conto fortjenester på igangværende arbejder.

Selskabet PKB havde ikke nogen mulighed for at betale sine kreditorer, og at en fortsat drift i en betalingsstandsningsperiode ikke kunne ventes at ville muliggøre nogen rekonstruktion og gik konkurs, således at leverandøren har kravet et ansvarsbeløb på 386.000 kr. repræsenterer sit tab. Erstatningsansvar beløbet, påstå sagsøgeren skal fordele solidarisk mellem revisor, direktør og 2 bestyrelsesmedlemmer. De sagsøgte har alle påstået frifindelse, subsidiært frifindelse mod betaling af et mindre beløb end 386.000 kr.

Efter sin vurdering har Østre Landsret konkludere at de 2 medlemmer af bestyrelsen er ikke ansvarlig og derfor frifindes, da der manglede oplysninger om deres kendskab til regnskabets mangler.

Endvidere har dommere dømt direktøren og revisoren solidarisk ansvarlig med lige store andele for Bønnelycke Træ A/S tab, der dog måtte reduceres blandt andet unde hensyn til leverandørs mulighed for at kunne have begrænset sit tab og til, at mistet fortjeneste ikke kunne erstattes.

Revisor blev fundet ansvarlig fordi han havde afgivet en blank revisionspåtegning og bekræftede direktøren vurderingernes forsvarlighed. Da ved indtægtsføringen af avancer på igangværende arbejder foretoges primært på grundlag af sagsøgte Poul Egon Kristensens udtalelser vurdering af, hvor langt fremme de enkelte entrepriser var. Leverandøren har læst en blank revisionspåtegning og han måtte tro at opgørelsen af a conto-avancen på entreprisen er rigtig. Denne

⁷⁵ U 1982.595, s. 2

⁷⁶ U 1982.595, s. 3

opgørelse var dog i strid med kravene i Aktieselskabslov §§ 88, stk. 1, og 101, stk. 8, om god revisionsskik og forsigtigt skøn.

Revisor er bedømt efter sin ansvarsnorm som offentlighedens tillidsrepræsentant ifølge RL §1, stk.2 og dette betyder, at revisoren bedømmes efter sin professionsansvar.

I den her sag revisors handlinger var ikke i overensstemmelse med god revisionsskik reglerne og har påført et økonomisk tab til tredjemand. Dette betyder at culpa, tabet og årssammenhængen mellem dem var på plads og revisoren er erstatningsansvarlige.

På grund at der er bevist en klar årgangsforbindelse mellem revisors handling og Bønnelycke Træ A/S tab, blev revisor dømt at betale 386.000 kr. solidarisk med direktøren.

6. Revisors forsikringer

I dette kapitel, vurderes de forskellige forsikringer, revisoren har og hvad dække disse i forhold til revisors arbejde og samtidig vil der blive vurderet, om hvad der er revisor ansvar i Memory Card Technology sagen og om denne blev fordelt korrekt i forhold til ledelsen.

Forsikring er dels en særlig aftaletype inden for gruppen af sikringskontrakter, og dels det organiserede erhverv, som formidler disse aftaler. Ved aftalen forpligter en forsikringstager sig til at betale en aftalt præmie, mod at forsikringsgiveren forpligter sig til at yde en aftalt erstatning, hvis den i aftalen beskrevne hændelse indtræffer. Det vil normalt være en forudsætning for etablering af en forsikringsaftale, at flere er udsat for samme risiko under ensartede betingelser, men at ingen ved, hvem der rammes, og at skadefrekvensen og skadeudgifternes størrelse kan beregnes statistisk.

I dag skal revisor efter revisorloven være sikret mod økonomiske krav, som må følge af udførelsen af hvervet som statsautoriseret/ registreret revisor ifølge lovens § 3, stk. 1, nr. 6, og således har revisoren to typer af lovpligtige forsikringer.⁷⁷ En af dem er *garantiforsikringen* som dækker revisors grove uagtsomme handlinger og forsætlige handlinger og forsikringsselskabet har regres mod revisor personligt. Den anden type lovpligtig forsikring er ansvarsforsikringen som dækker revisors simple uagtsomme handlinger, som de tab revisoren pådrager skadelidte. Kravet om forsikring fremgår endvidere jf. BKG nr. 1536 § 1, hvor en betingelse for, at revisor kan blive godkendt som statsautoriseret revisor jf. BKG nr. 1536 § 1.

Det skal bemærkes, at den lovpligtige forsikringsdækning kun omfatter revisions og erklæringsområdet, ifølge revisorloven § 1, stk.2 og 3. Det er op til revisor at tegne supplerende forsikring for ydelser uden for dette område.⁷⁸

6.1 Garantiforsikring

Garantiforsikringen er en lovpligtig forsikring, som revisor skal have, da denne dækker tredjemand for ethvert tab, som denne måtte lide som følge af en erstatningspådragende handling fra revisors side. Forsikringen dækkes inden for forsikringssummen og kun de opgaver, der omfattes af revisorlovens § 1, stk.2 og 3 og nemlig erklæringsopgaver.

⁷⁷ RL §3, stk.1

⁷⁸ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. `` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 268

Ved garantiforsikring har kunden et direkte krav mod forsikringsselskabet. Det er dog revisor selv, som skal bære det endelig tab, idet forsikringsselskabet har fuld regres mod revisor for det beløb, som selskabet har måttet udrede. Det er kun ved erstatningsansvar, at forsikringen er gældende, så strafferetlige eller disciplinærretlige bøder er derfor ikke omfattet af garantiforsikringen. Garantiforsikringen omfatter alle erstatningspådragende handlinger, uagtet om det er forsætlige eller uagtsomme handlinger, modsat hvad der gør sig gældende for revisors ansvarsforsikring.⁷⁹

Garantiforsikringen dækker fra og med den dato, garantien træder i kraft, og indtil den bringes til ophør, men kan efter bekendtgørelsens § 5 begrænses tidsmæssigt, således at den kun dækker krav, der rejses over for garantistilleren senest 5 år efter afslutningen af den opgave, som udløser kravet. Skadelidte har dog muligheden for at suspendere en eventuel tidsmæssig begrænsning ved at indlede retsforfølgning, herunder indgive klage til Revisornævnet.⁸⁰

Desuden, kan garantien efter bkg. § 4 begrænses beløbsmæssigt således, at samtlige krav vedrørende hvert enkelt år af garantiperioden kun dækkes med et vist beløb, som skal være mindst 500.000 kr. pr. godkendt revisor.

6.2 Revisor ansvarsforsikring

For at en revisor bliver godkendt efter revisorloven, skal han være dækket af en ansvarsforsikring fra et forsikringsselskab, som hæfter over for skadelidte for det erstatningsansvar, revisoren ifalder ved simpel uagtsomt forhold.

Bekendtgørelsens § 8 indeholder de mindstekrav til revisors forsikringsdækning således:

- Forsikringen skal kun omfatte ansvar for simpel uagtsomhed
- Kravet om forsikring gælder alene ansvar i medfør af revisorlovens § 1 stk. 2, såkaldt påtegningsansvar.
- Forsikringssummen skal udgøre minimum 2 mil. - 20 mil. afhængigt af antallet af revisorer
- Forsikringer, etableret som led i en kollektiv ordning, skal indeholde bestemmelse om, at forsikringssummen automatisk genindsættes.⁸¹

⁷⁹ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. `` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 369

⁸⁰ Bekendtgørelsens 661 af 26.06.2008 § 5, stk. 2

⁸¹ Bekendtgørelsens 661 af 26.06.2008 § 8

Sammenlignet med tilsvarende krav til andre rådgivere (f. eks. advokater og investeringsrådgivere) springer en række forskelle:

- Der er ikke krav om dækning for ansvar som følge af grov uagtsomhed
- Der er ikke krav om dækning i en periode efter forsikringens ophør (såkaldt afløbsdækning)
- Der er ikke krav om automatisk genindsættelse (bortset for kollektive forsikringer)
- Der er ikke krav om forsikringsdækning for rådgivningsansvar.

Det skal erindres, at de pågældende krav er minimumskrav, og at en række revisorer har forsikringsdækninger, der er udvidet i forhold til disse krav.

Der skal også tage gensyn til, at revisoransvarsforsikringer også dækker skader, der er forvoldt i udlandet, som for eksempel under en forretningsrejse, og ikke kun revisors ansvar ved virksomhed i Danmark. Men dette må gælde, såfremt der ikke i policen er taget forbehold for et snævrere dækningsområde.⁸²

6.2.1 Hvad bør revisor overveje når der tegnes ansvarsforsikring?

Når revisor tegner en ansvarsforsikring, skal han tage hensyn til forskellige aspekter blandt andet forsikringssummen, som spiller et af de vigtigste elementer af ansvarsforsikringen.

Valg af forsikringssum er traditionelt vanskeligt, da mindstekravene i nogen grad fungerer som en norm, og en række revisorer tegner forsikringen med minimumssummen. Problemet ved en for lav forsikringssum er, at revisoren ikke er forsikret for det erstatningskrav, der overstiger summen. Det betyder, at revisoren skal alene yde forholdsmæssig dækning for renter og sagsomkostninger.

I praksis kommer de største erstatningskrav som følge af virksomhedssammenbrud (i hvilken forbindelse revisor søges gjort ansvarlig som følge af sin påtegning på virksomhedens årsrapport), international skatteret (hvor revisor søges gjort ansvarlig som følge af rådgivning) og investeringsprojekter (også rådgivningsansvar).

Derfor skal revisor overveje sin eksponering grundigt mod alle de risici, når han vælger forsikringssummen. Revisoren skal overveje, hvis han har klienter med store balancer, børsnoterede klienter, udenlandske klienter eller klienter inden for brancher, hvor der erfaringsmæssigt rejses store erstatningskrav.

⁸² Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar. `` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013, s. 371

Revisoren skal nøje overveje risikoen for, at flere forsikringsbegivenheder kan indtræffe inden for samme forsikrings år.

På den ene side vil revisorerne med at vælge en forsikringssum svarende til lovens minimumskrav, men på den anden side, er der ulemper ved at tegne en meget stor forsikringssum, dels fordi det er forbundet med større omkostninger, og dels fordi store forsikringssummer tiltrækker store erstatningskrav.

Da solidarisk ansvar er hovedreglen i dansk ret, kan revisor - hvis han findes ansvarlig - i kraft af sin højere forsikringssum end de medsagsøgte, komme til at bære hovedparten af ansvaret, uanset om hans ansvar ofte er mindre oplagt end for eksempel ledelsens.⁸³

En anden ulempe ved at tegne en stor forsikringssum er, at denne kan også friste sagsøgere til at sagsøge for meget høje beløb ud fra den antagelse at sagsøgte og dennes forsikringsselskab, vil være fristede til at indgå et hurtigt forlig, dels for at undgå procesrisikoen, og dels for at undgå betydelige sagsomkostninger.

Valg af forsikringssummen kan være stressende for revisor, selvom der normalt ikke sker nogle alvorlige konsekvenser for revisoren personligt, hvis han vælger forkert. Ifølge loven hæfter revisoren personligt og har ikke mulighed for at begrænse sit påtegningsansvar ved aftale.

Revisor kan ikke fuldstændigt beskytte sig mod risikoen for ruinerende erstatningskrav, men han kan tage nogle foranstaltninger til begrænse risikoen:

- Underskrive en ansvarsforsikring med en tilstrækkelig sum, både i forhold til enkeltkrav og serier af krav;
- Revisoren skal opretholde intern risikostyring, herunder ikke mindst bevissikring med hensyn til hvilke opgaver, man har påtaget sig, og hvilke råd der er givet.
- Underskrive en aftale om beløbsbegrænsning af ansvar for rådgivningsopgaver.
- Forsikringen bør indeholde dækning for ansvar, der gøres gældende efter policens ophør (afløbsdækning), minimum i en periode svarende til forældelseslovens ansvarsperiode.
- Ved skift af forsikring bør alle forhold, som skønnes at kunne give anledning til ansvar, anmeldes til det ophørende selskab.
- Vær opmærksom på ansvar for underleverandører generelt og specielt i lande, der har indført ansvarsbegrænsning.

⁸³ Gimsing, K., Jepsen, C. *``Tiden er inde til at begrænse revisors erstatningsansvar.``* Revision & Regnskabsvæsen online, nr. 6, 2010.

6.3 Ansvarsfordeling

I praksis vil revisor ofte udføre en opgave i samarbejde med andre som kan være med klientens advokat, bank, konsulenter, men også med bestyrelsen og direktionen. Det kan resultere i, at alle involverede parter ifalder solidarisk ansvar overfor eller sammen med klienten. Såfremt der er flere erstatningspligtige, hæfter de solidarisk for erstatningen ifølge SL §363, stk.2 og dette betyder, at hvis der er flere, der har medvirket til den samme skade, hæfter de alle fuldstændigt og solidarisk over for den skadelidte. Den fuldstændige hæftelse betyder, at alle ansvarlige hæfter for det fulde erstatningsbeløb og ikke kun en andel heraf. Princippet indebærer ligeledes, at skadelidte selv kan vælge hvilke eller hvilken af de ansvarlige parter, erstatningskravet skal rettes mod. Dermed er skadelidte sikret mod, at en eller flere af de erstatningsansvarlige er insolvente.⁸⁴

Erstatningsansvarsloven § 25, stk.1 regulerer ved et erstatningskrav, den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden ud fra en rimelighedsvurdering, hvor aspekter som graden af den udviste skyld, en opnået berigelse, parternes personlige forudsætninger, personlige forhold, samt eventuelt foreliggende ansvarsforsikringer kan få betydning.

Det er af afgørende betydning, såfremt der foreligger en ansvarsforsikring, fordi udgangspunktet her vil være, at den eller de, som er ansvarsforsikret, som altovervejende udgangspunkt skal bære erstatningsbyrden i forhold til dem, der ikke har en ansvarsforsikring.⁸⁵

6.3.1 Var erstatningsansvar fordelt korrekt i MCT sagen?

Som det er nævnt tidligere, er det revisorens opgave i et selskab at give sine erklæringer med en høj grad af sikkerhed da revisoren som erklæringsafgiver fungerer som offentlighedens tillidsrepræsentant ifølge RL §16, stk.1, pkt.1 og som indebærer at revisor skal udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik. Revisors påtegning har en stor betydning for selskabet og offentligheden, og grundet revisors professionsansvar er han bedømt efter et skærpet culpaansvar, hvor imod er der for bestyrelsen og direktøren en bred margin for fejlskøn. Dette betyder, at beslutningerne der er taget forretningsmæssigt, ender ikke nødvendigvis med et erstatningsansvar, hvis der er handlet i selskabets bedste interesser.

⁸⁴ Se Dansk Privatreth s. 126

⁸⁵ Halling-Overgaard, S. ``Revisors erstatnings & disciplinæransvar. `` Jurist og Økonomforbundets Forlag, 3. udgave, 2009,s. 372

Bestyrelsens opgave er at føre tilsyn med bogføringen og regnskabsaflæggelsen og påse, at der er etableret fornødne procedurer for risikostyring og interne kontroller⁸⁶ og samtidig at tage tilsyn og kontrol af direktionen ifølge SL § 115, nr.4. Dette bekræftes ligeledes af ISA 240, Afsnit 4, at det primære ansvar for at forebygge og opdage besvigelser hviler hos virksomhedens bestyrelse og direktion. Dette indebærer bl.a., at øverste ledelse fører tilsyn med den daglige ledelses forebyggelse af besvigelser.

De områder som bestyrelsen påser, skal direktøren sikre.⁸⁷ Således er det direktøren ansvar at sikre, at bogføring sker i overensstemmelse med lovgivning samt at sikre selskabets daglige drift og varetage de interne opgaver i selskabet.

I Memory Card Technology sagen var revisorerne af Landsretten, fundet erstatningsansvarlige over for selskabets konkursbo sammen med selskabets direktør. På grund af at revisoren hæfter solidarisk ifølge lovgivning, blev revisorerne i sagen ansvarlige for det tab, som direktøren havde pådraget selskabet, da han var gået personlig konkurs og derfor endte erstatningskravet på 177 mio. kr. hos revisorerne.

En sådan ansvarsfordeling er korrekt, men simpelthen ikke rimelig, for det første fordi revisors primære opgave ikke er at afdække besvigelser, men derimod ledelsens. For det andet er det ledelsens ansvar at aflægge regnskabet.

Et andet vigtigt aspekt i vurdering af ansvarsfordeling og rimelighed, er at bestyrelse ikke kan være bedømt efter et skærpet culpaansvar, mens revisorerne kan. Ledelsen har en række pligter i relation til selskabets drift i medfør af Selskabsloven, og erstatningsansvar er begrænset, medmindre der er groft eller forsætlig uagtsomhed, mens revisors udførelse af opgaver er overladt til standarderne, som domstolene ikke inddrager i deres afgørelse. Domstolene tager hensyn til Responsa i deres kendelser, der udtaler sig om god revisorskik, hvilken ofte vil være tilsidesat, såfremt standarderne ikke er efterfulgt.

Som nævnt tidligere i afsnit 5.1, er revisorer forpligtet til at have en lovpligtigt forsikring, som skal dække erstatningskrav mod ham og derfor er der risiko for, at de skadelidte vil gå efter dem, fordi de ved, at de har en mulighed til at genvinde de tabte penge.⁸⁸

⁸⁶ SL § 115, nr.1-2

⁸⁷ SL § 115

⁸⁸ Speitzer, M., Jepsen, C., ``Hvornår stopper jagten på revisors dybe lommer? `` Revision & Regnskabsvæsen, nr. 8, 2013.

Derimod skal medlemmerne af en direktion ikke have en lovpligtig forsikring, selvom de har et stort ansvar i selskabet og i tilfælde af et erstatningskrav, skal direktionen selv betale erstatningsbeløbet.

I Memory Card Technology sagen var ansvar fordelt rimeligt mellem direktionen og revisor, men for en mere korrekt fordeling kan der indføres lovpligtig forsikring for direktionsmedlemmer og ved at foretage begrænsninger af erstatningsansvaret for revisorer. Dette uddybes nærmere i næste kapitel.

7. Revisors ansvar begrænsning

I dette kapitel vil der være en diskussion om revisors ansvarsbegrænsninger i Danmark sammenlignet med revisors ansvarsbegrænsninger i andre lande, med udgangspunkt i EU Kommissionen henstilling i forhold til begrænsning af revisorerers erstatningsansvar.

7.1 Revisor ansvar begrænsning i Danmark

Revisor er erstatningsansvarlig ifølge RL § 14 såfremt revisor ved forsætlighed eller uagtsomhed gennem handlinger i sin udførelse af sit arbejde, medfører selskabet skade, dog kan erstatningsansvaret lempes med hensyn til skyldgraden, skadens størrelse og andre omstændigheder.

Der findes ikke nogle begrænsningsregler om revisors erstatningsansvar i den danske lovgivning. I denne retning kom EU til udtryk i **Henstilling 2008/473/EF**, der giver medlemslandene mulighed for stillingtagen til en begrænsning af revisors civilretlige erstatningsansvar.⁸⁹ I denne henstilling argumenteres der for, at der bør indføres en ansvarsbegrænsning i revisor og revisorfirmaets erstatningsansvar, undtaget et såfremt der er tale om forsætlig misligholdelse fra revisors side. I henstillingen foreslås tre metoder til, hvordan en sådan begrænsning kan indføres:

*”a) fastsættelse af et maksimumbeløb eller af en metode til beregning af et sådant beløb
b) fastsættelse af en række principper, hvorved en lovpligtig revisor eller et revisionsfirma ikke hæfter ud over det faktiske bidrag til den skade, som en skadesanmelders krav vedrører, og således ikke hæfter solidarisk med andre skadevoldere
c) indførelse af en bestemmelse, som tillader et selskab, der skal revideres og den lovpligtige revisor eller det lovpligtige revisionsfirma ved aftale at fastsætte en begrænsning af erstatningsansvaret”.*⁹⁰

Efter EU's udstedelse, har FSR (danske revisorer) opfordret den danske regering til at følge EU Kommissionens anbefaling og indføre en grænse for revisorerers erstatningsansvar, fordi dette er et meget vigtigt emne for dem, da det ikke er ret eller rimeligt at virksomhedens ledelse som faktisk

⁸⁹ Henstilling 2008/473/EF, Artikel 2

⁹⁰ Henstilling 2008/473/VI, Artikel 5

har det største ansvar i selskabet, bliver sagsøgt for lidt tab, imens revisor bliver sagsøgt for større beløb.⁹¹

FSR ser med bekymring på udviklingen omkring dette ved at anføre, at *"Revisionsfirmaernes kapitalmæssige styrke står ikke på mål hermed. Firmaernes kapital består som følge af de stramme uafhængighedskrav alene af de til enhver tid værende partners opsparede overskud. Hverken mere eller mindre. Hertil skal lægges, at revisionsfirmaerne har sværere ved at forsikre sig."*⁹²

Reaktionen fra Økonomi og Erhvervsministeriet, Erhvervs og Selskabsstyrelsen og Revisorkommissionen har været stille. De havde ikke fulgt EU Kommissionens anbefalinger og de havde ikke implementeret rekommandationen.⁹³

Årsagen til at regeringen ikke ønsker at implementere EU's anbefaling i det danske lovkrav, kan henvises til revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant på den ene måde og til at der er proportionalitet i ansvarsfordelingen i den danske erstatningslov. Regeringen ønsker ikke at begrænse det erstatningsretlige ansvar for et enkelt selskabsorgan. Selvom ansvarsfordelingen er fordelt lige, er der ikke en garanti for rimelighed.⁹⁴

Der er en tendens hvor flere og flere skadelidte, kræver at få erstatning via revisors forsikring, fordi revisor har en lovpligtig forsikring, og revisors ubegrænsede erstatningspligt kan være i stand til at opfylde deres krav.

I mange erstatningssager, har ledelsen i selskaberne handlet svigagtig, men revisor bliver alligevel sagsøgt for store erstatningskrav, ofte uden en afgørelse om hvorvidt skaden er forsikret af revisors skyld. Det er urimeligt at revisor betaler for andres fejl og fungerer som forsikringsselskaber for selskabets ledelse. Dette er en af konsekvenserne af manglende begrænsning af revisors erstatningsansvar.

En anden konsekvens er en reduktion i antallet af revisionselskaber. Efter finanskrisen har der været en række store erstatningssager, og antallet af revisions selskaber som kan revidere større selskaber, er i løbet af få år reduceret fra 40 til 14.⁹⁵

⁹¹ Halling-Overgaard, S. 2011. *Aktuelle erstatningsretlige problemstillinger i forbindelse med revisors påtegningsansvar*. Revision & Regnskabsvæsen, nr. 10.

⁹² Gimsing, K., Jepsen, C. *"Tiden er inde til at begrænse revisors erstatningsansvar."* Revision & Regnskabsvæsen online, nr. 6, 2010

⁹³ Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. *"Revisoransvar."* Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013

⁹⁴ Ulfbeck, Vibe, *"Erstatningsretlige grænseområder"*, Jurist- Og Økonomiforbundets forlag, 2. udgave, 2010.

⁹⁵ Damgaard, Jens Otto, Charlotte Jepsen. Nr. 4 *"Behov for et mere proportionalt sanktionsregime for godkendte revisorer"*. 1. april 2015

Danmark har ikke indført begrænsning af revisors erstatningsansvar endnu. Men FSR har vist en store interesse for revisors ansvarsbegrænsninger i forbindelse med lovændring for at undgå at de negative konsekvenser af ubegrænset ansvar, bliver alvorlige.

7.2 Revisor ansvarsbegrænsning i andre lande

For at analysere situationen om revisor ansvarsbegrænsning, er det nødvendig at analysere hvilke andre lande, der har implementeret EU Kommissionens henstilling. Grunden til at gøre dette er, at andre landes erfaringer i nogen grad kan være en reference til vurdering at vurder, om der bør indføres ansvarsbegrænsning for revisorer i Danmark.

7.2.1 England

I England var revisors erstatningsansvar ubegrænset indtil den 6. april 2008, når ”The Companies Act 2006” blev indført. Dette handler om, at det skal være muligt at begrænse revisors ansvar ved aftale mellem revisor og klient.

Begrænsningsreglerne blev indført på grund af tre aspekter:

- De fire store revisionsselskaber har en dominerende markedsandel, og begrænsningen kan bidrage til at bekæmpe konkurrencer.
- Den britiske regering har erkendt, at revisorer har mødt et antal erstatningskrav som overstiger deres økonomiske evner.
- Ansvarsbegrænsningen ved aftale er forventet til at medføre en reduktion af revisionshonorar.⁹⁶

Til at indføre de begrænsningsregler for revisorerers erstatningsansvar, er ansvarsbegrænsningsaftale, det vigtigste element. Aftalen er udarbejdet for at sikre revisor, at han ikke vil blive erstatningsansvarlig for et stort tab. Dette fungerer kun, hvis retten synes, at aftalen er ”retfærdig og rimelig”. Dette betyder, at revisor alligevel kan være erstatningsansvarlig for tab, som overstiger beløbet i aftalen, hvis den ansvarsbegrænsningsaftale er uretfærdig og urimelig efter rettens mening.

⁹⁶ EU Kommissions Henstilling 2008

The Financial Reporting Council (FRC)⁹⁷ har udstedt en vejledning om, hvad ansvarsbegrænsningsaftale bør indeholde. Der er tre metoder til at begrænse ansvar, som kan bruges i aftalen:

1. en fast grænse baseret på et specifikt beløb eller en formel, for eksempel et multiplum af revisors honorar;
2. en proportional del baseret på revisors ansvar for tab;
3. en kombination af den faste og proportionale ordning.⁹⁸

Det skal nævnes, at aftalen vedtages med flertal på generalforsamlingen og gælder for et regnskabsår. Hvis der ikke foreligger en sådan aftale, er revisor ansvar ubegrænset.

Begrænsningsreglerne gælder kun for selskabet, som revisor reviderer og ikke over for tredjemand. Revisoren er ansvarlig for det revidere de selskab og også over for tredjemand som långiver, kunde, osv. Hvis revisor ved mangelfuld handling i forbindelse med udarbejdelse af revisionspåtegninger volder skadelidtes tab, er revisor ansvar ikke begrænset.

Således er revisors erstatningsansvar delvis begrænset i England og gælder kun revisionsklient. Begrænsningsmetoden kan bruges fleksibelt og revisor har chancen til at bestemme hvor stor ansvar, han vil bære, da aftalen er indført efter begge partners ønsker. Dette er en af målene som EU Kommissionen har anbefalet i deres hanstilling. Hvorvidt ansvar bliver begrænset, er afhængig af rettens afgørelse om aftalens retfærdighed og rimelighed. Dog skal revisors ansvar over for tredjemand fortsætte ubegrænset.

7.2.2 Belgien

I Belgien er revisorsansvar over alle interessenter, klienten men også tredjemand. I forhold til tredjemand er beslutningen afhængig af finansieringsform, som revisor godkender.

Indtil 2006 var revisors ansvar ubegrænset i Belgien, men siden har Belgien indført et maksimum beløb for revisors ansvar, således:

- 12 millioner euro for børsnoterede selskaber;
- 3 millioner euro for ikke børsnoterede selskaber.

⁹⁷ England revisions kontrolorgan

⁹⁸ FRC udstedels

Grunden til at Belgien har implementeret disse ansvarsbegrænsninger, var at der for mange og tunge søgsmål i den kollektive forsikring, som blev indgået mellem forsikringsselskaberne og Professional Institute of Auditors (IBR/IRE).

Den belgiske regering har taget beslutningen om at indføre begrænsningen for at løse problemerne mellem forsikringsselskaberne men der var også nogle andre argumenter til denne beslutning bl.a.:

- ubegrænset ansvar var ikke anset som en nødvendig måde til at styrke revisionskvalitet;
- høj koncentration i revisionsmarkedet.

7.2.3 Andre lande

Som nævnt tidligere, efter EU Kommissionen henstilling, har nogle lande ikke implementeret deres anbefalinger bl.a.: Tyskland, Sverige, Norge, Finland, Irland, men der er også mange andre, som har indført lovbestemte beløbsbegrænsninger for revisor erstatningsansvar. Det findes en oversigt over EU-landenes situation om ansvarsbegrænsning i DnRs høringsbrev for begrænsning af revisors erstatningsansvar:

- Østrig har en grænse på 12 millioner euro ved revision af børsnoterede selskaber og 2 millioner euro ved revision af ikke børsnoterede selskaber.
- Grækenland har en grænse på 10 gange revisorhonorar.
- Slovenien har en grænse på 150.000 euro.
- Bulgarien har en grænse på 3 gange revisorhonorar.
- Slovenien har en grænse på 20% af revisorhonorar for Public Interested Entities og 10% af revisorhonorar for andre selskaber.
- Polen har en grænse på 20 gange revisorhonorar op til 12 millioner euro for børsnoterede selskaber og på 10 gange revisorhonorar op til 3 millioner euro for ikke børsnoterede selskaber.
- Rumænien har en grænse som fastsattes af Oversight Board.

7.3 Argumenter for at indføres revisors ansvarsbegrænsning i Danmark

Hovedargumentet for at den danske regering/folketinget skal implementere revisors ansvarsbegrænsninger hænger sammen med konkurrencesituationen på revisionsmarkedet. Dette er hovedårsagen til at EU Kommissionen gerne vil begrænse revisors ansvar.

Både i Danmark og EU, er revisionsbranchen fokuseret på de store revisionselskaber, som er dominerende, og dette kan være en trussel mod markedsstabilitet.

I 2006 inviterede EU Parlamentet og Rådet EU Kommissionen, under revisionsdirektiv 2006/473/EF til at analysere de økonomiske konsekvenser af dagens EU-regler om revisoransvar og forsikringsvilkårene i medlemsstaterne. London Economics er konsultantselskabet som fortaget en undersøgelse og har publiceret rapporten: "Study on the Economic Impact of Auditors Liability Regimes". Ifølge rapporten skal ansvarsbegrænsningen mindske risiko for potentielt store erstatningskrav, som er årsagen til kollaps af et af de store revisionsnetværkene, og skal samtidig bidrage til at forstærke revisionsmarkedets stabilitet og tillid til revisors arbejde.

Et andet argument for at der skal indføres ansvarsbegrænsninger i Danmark handler om at forsikre det solidariske ansvarsprincip. Revisionsselskaber som kan have tilstrækkelige ressourcer og forsikringsdækning, er ofte den eneste der bliver sagsøgt for økonomisk erstatning. Revisor risikerer at blive siddende med ledelsens regning, selv om revisionshonoraret er relativt ubetydelig.

Høj risiko for søgsmål har ført til højere præmier for revisors ansvarsforsikring. Indførelse af ansvarsbegrænsningen kan bidrage til at øge ansvarsforsikringspræmier, og dermed får klienten revisors arbejde til en rimelig pris.

Et sidste argument for indførelse af ansvarsbegrænsninger begrundes af et vigtigt misforhold mellem revisors honorar og størrelse på erstatningskrav, da revisors honorar er for lavt i forhold til erstatningsbeløb.

7.4 Argumenter mod at indføres ansvar begrænsning i Danmark

Hovedargumentet mod at implementere revisor ansvarsbegrænsninger i Danmark er, at dette kan medføre en svalehale af revisionskvalitet. Ubegrænset revisoransvar skal sikre kontrol af kvaliteten. Dog er der reglerne om erstatningsansvar, som gør, at manglende kvalitet i revisors påtegninger vil kunne få økonomisk betydning for revisor.⁹⁹ Hvis ansvaret bliver begrænset, er der en stor risiko for revisor i at udvise uagtsomhed i sit arbejde, da han kan være erstatningsansvarlig og mister samtidig sin rolle som den offentlige tillidsrepræsentant for samfundet og værdien af revision reduceres.

⁹⁹ Kredittilsynet 2008, "Høring - Implementering af EU-kommissionens anbefaling 5. juni 2008 om begrænsning af revisors erstatningsansvar".

Et andet betydeligt argument mod ansvarsbegrænsninger er, at skadelidtes økonomiske tab ikke vil blive fuldt ud erstattet. Hvis tabet er større end revisors ansvarsgrænse, så er det et spørgsmål om, hvem der vil dække resten af beløbet. Da der er mulighed for, at der er andre medskyldige parter end skadelidte, ligger der en stor risiko for at tredjemands tab ikke får fuld dækning under revisor ansvarsbegrænsning.

Der er også en grund til at afvise regler om ansvarsbegrænsninger, da et øget revisoransvar er delvis et selv skabt problem, og revisionsselskaberne selv vil betale mere for sine fejl, for at undgå at blive nævnt på marked.

Tendenserne i ansvarskrav skal vurderes i forhold til øget omsætning og overskud i revisionsselskaber.

Der foreligger både argumenter for og imod implementering af revisor ansvarsbegrænsning i Danmark. Har begrænsningen nogle positive virkninger, men også nogle negative, som kan løses med forskellige begrænsnings metoder og regler? Således er ansvarsbegrænsning i rimelig grad og med passende metoder gunstig for revisionsmarked og revisionsbranche.

7.5 Overvejelser om ansvarsbegrænsning

Uanset disse forhold kan revisor ikke i dag, i sager om påtegningsansvar sikre sig mod erstatningskrav, der enkeltvis eller samlet overstiger forsikringssummen.

Det forekommer ikke hensigtsmæssigt, at revisor i kraft af en højere forsikringssum end de medsagsøgte kommer til at bære en uforholdsmæssig del af de samlede erstatningskrav. I det omfang flere og flere lande, som nævnt i afsnit 6.2.3, måtte indføre begrænsninger, og konsekvensen kan være en forøget interesse for at holde netop danske revisionsvirksomheder ansvarlige.

Principielt vil en ansvarsbegrænsning gå ud over de skadelidte, der ikke kan få fuld erstatning for de lidte tab. Som det fremgår ovenfor, er dette dog heller ikke tilfældet i den nuværende situation uden ansvarsbegrænsning, idet skadelidtes muligheder afhænger af revisors forsikringssum og revisors forsikringsdækning i øvrigt. Om begrænsningen reelt rammer de skadelidte ud fra en samlet vurdering, afhænger derfor af, hvor begrænsningen lægges, og om den suppleres med andre foranstaltninger til fordel for de skadelidte.

En ansvarsbegrænsning suppleret med større krav til forsikringsdækning kan således forbedre de skadelidtes situation i langt de fleste sager. I de forhåbentlig få sager, hvor revisors ansvar vil blive

beløbsbegrænset, vil konsekvensen for de skadelidte alene være, at man ikke har mulighed for at gøre krav gældende ud over forsikringssummen.

Da revisor bærer en uforholdsmæssig del af ansvaret i forhold til ledelsen og evt. andre rådgivere, kan man overveje at indføre lovpligtige ledelsesansvarsforsikringer, men kan også overveje, om der nødvendigvis bør gælde et solidarisk ansvar.

8. Konklusion

For at revisor kan ifalde erstatningsansvar, skal alle erstatningsretlige principper være opfyldt. Da revisoren er offentlig tillidsrepræsentant, er han underlagt et professionsansvar og dette betyder, at der ikke tillades individuelle undskyldningsgrunde.

I Danmark er revisor erstatningsansvarlig for tab, som er et resultat af forsætlig og uagtsom handling ved udførelse af revisionspåtegninger, og ansvaret kan lempes under hensyn til skadens størrelse, forsikringer og skyldforhold. Men i praksis kan lempelse sjældent ske på grund af revisors strenge professionsansvar og pålagt forsikring og der findes ikke nogen begrænsninger for ansvaret.

For at dømme revisoren til erstatningsansvar, skal det bevises at der er årsagssammenhæng mellem revisors handlinger og det lidte tab. Derfor er der i mange sager om revisors erstatningsansvar, fundet frifindelse sted på grund af manglede årsagssammenhæng.

Memory Card Technology sagen, er en af de meste kontroversielle sager, da Vestre Landsret har fundet årsagsforbindelse mellem revisors handlinger og selskabets tab, imens Højesteret har frifundet revisorer på grund af, at kausalitetsprincippet ikke var opfyldt. Det kan være vanskeligt at bevise denne årsagsforbindelse mellem revisor og en tredjemands tab.

I forbindelse med at begrænse revisors erstatning har EU Kommissionen i 2008 udarbejdet en anbefaling om dette problem for EU's medlemsstater. Nogle af medlemsstaterne har indført en begrænsning for revisors erstatnings, og dette har ikke ført til en svalehale af revisionskvaliteten og Danmark kan derfor stole på at tage andre landes erfaringer som reference og, implementere nogle regler til at begrænse revisors ansvar. Dette vil hjælpe til at forbedre konkurrenceforholdene på revisionsmarkedet.

9. Litteraturliste

Boe, J., Reumert, K., Christensen, J.S. *Om grænsedragningen mellem ledelsen og revisors ansvar*. *Revisions & Regnskabsvæsen online*, nr. 1, 2009

Damgaard, Jens Otto og Charlotte Jepsen. Nr. 4 *Behov for et mere proportionalt sanktionsregime for godkendte revisorer*. 1. april 2015.

Grønbog. 1996. *Den lovpligtige revisors rolle, stilling og ansvar - i den Europæiske Union – EU*.

Erik Werlauff, *Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor* -Werlauff Jura, 1 udgave, 2016

EU Kommissionen. 2008, *Kommissionens henstilling af 5. juni 2008 om begrænsning af lovpligtige revisors og revisionsfirmaers civilretlige ansvar*.

EU Kommissionen. 2008, *Arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene – Resumé af konsekvensanalysen*.

Eyben, Bo Von., Isager, Helle.: *Lærebog i erstatningsret*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 6. udgave, 2007.

Eyben Bo Von., Isager Helle: *Lærebog i erstatningsret*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2015

FSR responsumudvalg, 2000.

FSR Etikudvalg, 2007.

FSR. 2011, *Fokus på at begrænse revisors erstatningsansvar*.

Gimsing, K., Jepsen, C. *Tiden er inde til at begrænse revisors erstatningsansvar*. *Revision & Regnskabsvæsen online*, nr. 6, 2010.

Halling-Overgaard, S. *Revisors erstatnings & disciplinæransvar*. Jurist og Økonomforbundets Forlag, 3. udgave, 2009

Halling-Overgaard, S. 2011. *Aktuelle erstatningsretlige problemstillinger i forbindelse med revisors påtegningsansvar*. *Revision & Regnskabsvæsen*, nr. 10.

Hansen, Lone L og Werlauff, Erik, ``Den juridiske metode – en introduktion``, Jurist-og Økonomforbundets Forlag, 1 udgave, 2013

Kjeld Chr. Bøg, Lars Kiertzner, ``Professionsetik for revisorer``, FSR, 1 udgave, 2007

Kredittilsynet. 2008. *”Høring - Implementering af EU-kommissionens anbefaling 5. juni 2008 om begrænsning af revisorers erstatningsansvar”*.

Langsted, L.B., Andersen, P.K., Kiertzner, L. ``Revisoransvar.`` Karnov Group Denmark, 7. udgave, opslag 3, 2013.

Lars Bo Langsted, *”Den danske løsning – en kommentar til Hafnia-dommen”*

Rindhahl, Nicholas, *”Revisorer anker Memory Card-dom til Højesteret”*, 1. juli 2013.

Speitzer, M., Jepsen, C., ``Hvornår stopper jagten på revisors dybe lommer?`` Revision & Regnskabsvæsen, nr. 8, 2013.

Ulfbeck, Vibe, *”Erstatningsretlige grænseområder”*, Jurist- Og Økonomforbundets forlag, 2. udgave, 2010.

Retspraksis

Revisornævnets sag nr. 40/2004

U 1977.811 Ø – Tradetex A/S

U 1982.1062 Ø

U 1978.653 H – Tradetex A/S

U 1979.777

U 1982.595 – Bønnelycke Træ A/S

U 2002.2067 H – Hafnia Holding A/S

U 2005.523 H – Momsfærge

U 2013.1107 H – Trelleborg

U 2014.1346 H – eHuset A/S

U 2015.2075 H – Memory Card Technology A/S

V.L.B-1553-02 – Memory Card Technology

Lov

Aftaleloven

Aktiselskabsloven

Bekendtgørelsen 661 af 26.06.2008 § 5

Bekendtgørelsen 661 af 26.06.2008 § 8

Bemærkningerne til lovforslag nr. L 170 af 25. marts 2009 til SL ad § 103

Erstatningsansvarsloven

Erklæringsbekendtgørelsen

ISA 200

Revisionsvejledning 18

Revisors orientering, juni 2015

Revisorlov

Selskabslov

Uafhængighedsbekendtgørelsen

Henstilling 2008/473/EF

Websider

<https://erhvervsstyrelsen.dk/revisornaevnet>

<https://www.fsr.dk>

<https://domstol.dk>

<https://naevneneshus.dk>